Reſpondet Paſqualig. diſp. cit. ſect. 4. numer. 10. quod ſi loquamur de cognitione à priori, & per cauſam, non poteſt aliquod ens creatum cognoſci eſſe verum, niſi cum ordine ad divinas idæas ex eo quod divinæ ideæ oſtendant talem eſſentiam debere participare, ut in ſuo eſſe verum ſit; adeſt nihilominus, inquit, alius etiam modus, quo veluti à poſteriori cognoſci poteſt ens aliquod eſſe verum, & in hoc conſiſtit, quod intellectus noſter cognoſcens rem aliquam eſſe veram ex uſu, atque experientia, per doctrinam ab aliis acceptam format ſibi certam idæam cujuſcumque rei, quam tamquam veram cognoſcit, & hac utitur, ut menſura ad cognoſcenda alia individua ejuſdem ſpeciei; ſic aurifex cognoſcit aurum eſſe verum aurum, quia jam ſibi formavit certam idæam menſurativam veri auri. Hæc ſolutio non ſufficit, nam in primis ex ea ſequitur, à priori nec etiam Angelum ſuis viribus aſſequi poſſe veritatem alicujus entis creati, quia non valet proprio Marte divina exemplaria intueri in divina mente. Deindè cum inquit intellectum noſtrum ex uſu, & experientia cognoſcendo rem aliquam eſſe veram, efformare ſibi certam ejus idæam, ad cujus poſteà trutinam examinat veritatem illius rei; jam concedit antè formationem idææ rem poſſe cognoſci ut veram; atque ideò ideam non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad notititiam veritatis rerum ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed ſolùm ad majorem, & exactiorem notitiam habendam. Tum quia idæa etiam, quam ſibi efformat aurifex menſurativam auri ex frequenti notitia de illo habita, eſt idea creata, undè quando etiam concederetur, hanc eſſe neceſſariam pro habenda notitia veritatis auri, non ſequitur neceſſarium eſſe recurſum ad divinam idæam, quod hic præſertim impugnare contendimus. Tum tandem quia, cum aurifex ad lydium lapidem veſtigat auri veritatem, nil cogitat de idæa auri creata, vel increata, ſed ſolùm cognoſcere intendit, utrum color auri, quod examinat, ſit conformis cognitioni, quam ipſe habet de colore veri auri, & ideò quando aurum ab ipſo examinatum non cauſat eam coloris cognitionem, quam cauſare novit verum aurum, concludit illud non eſſe verum aurum, undè deducitur veritatem rerum conſiſtere in conformitate earum ad cognitionem, quam aptæ ſunt cauſare, vel terminare apud quemcumque intellectum, ut poſteà explicabimus.

157 Tertio probari poteſt ad hominem contra quoſdam Scotiſtas, qui in tractatu de divinis idæis, freti auctoritate Doctoris 2. d. 12. quæſt. 2. lit. G. ac etiam ratione non contemnenda, tantùm reſpectu individuorum prædicamenti ſubſtantiæ tam perfectorum, quam imperfectorum, ac etiam accidentium, quæ per abſolutam Dei potentiam ſaltem ſolitariè exiſtere poſſunt, proprias in mente divina aſſignant idæas, adeò ut naturarum communium generum, & ſpecierum non ſint propriæ ideæ diſtinctæ ab ideis ſuorum ſingularium; valdè ergo in conſequenter loquuntur, dum veritatem cujuſcumque entis creati ut ſic, volunt conſiſtere in conformitate, quàm habet ad propriam idæam in divina mente, cum ſecundum ipſos naturæ communes prædicamentales genericæ, & ſpecificæ entia ſint realia, nec talem poſſideant conformitatem ad propriam idæam in Deo, cum ipſa careant, & tamen propriam habent veritatem diſtinctam à veritate ſuorum individuorum; ergo in hac ſententia ſolis individuis aſſignante proprias idæas, utpotè quæ ſolitariè produci poſſunt, ac eſſe termini immediati creationis, nequit veritas declarari per conformitatem ad divinas idæas, quia non quodcumque ens reale propriam habet idæam in Deo; quare minus conſequenter loquitur Vulpes tom. 1. par. 1. qui diſp. 10. art. 1. approbat modum explicandi veritatem entis per conformitatem ad divina exemplaria, & inferius diſput. 29. art. 9. non aſſignat proprias idæas, niſi ſingularibus, & individuis, quæ poſſunt eſſe immediati termini creationis, & ſolitariè exiſtere. Poteſt etiam eadem ratio urgeri contra Thomiſtos, qui cum D. Th. 1. p. quæſt. 15. art. 3. ad 4. aſſerunt materiam primam non habere propriam in Deo idæam, ut etiam refert Doctor 2. d. 12. quæſt. 2. cit. ſi ergo aliquod ens in rerum natura reperitur, quod propriam in Deo ideam non habet, ſequitur evidenter veritatem entis creati, ut ſic, in tali conformitate conſiſtere non poſſe, quia talis veritas convenit omnibus, & ſingulis entibus, non verò talis conformitas, cum aliquod ens reale ſecundum Thomiſtas propriam in Deo non habeat idæam; concludit itaque hæc ratio ad hominem tam contra Thomiſtas negantes materiæ primæ propriam in Deo idæam, quam contra Scotiſtas eandem negantes naturis communibus, ac aliis entibus realibus, quæ ſolitariè nec produci, nec exiſtere valent.

Sed dices, Scotum expreſsè approbaſſe hunc modum declarandi veritatem entis creati, ut ſic, per conformitatem ad divinas ideas; nam 6. Met. quæſt. 3. in corpore quæſiti dicit veritatem in rebus dici poſſe tribus modis ſcilicet per reſpectum ad producens ſimpliciter, ſecundò per reſpectum ad producens ſecundum imitationem, tertiò per reſpectum ad producens ſecundum adæquationem, & quidem hoc tertio modo veritatem reperiri in ſolo filio Dei, in quo eſt ſumma identitas, ſimilitudo, & conformitas cum adæquatione ad ſuum producens; & veritatem ſumptam ſecundo modo reperiri in creatura, quæ eatenus dicitur vera, quatenus imitatur exemplar divinum, ſecundum quod formata eſt ad extra. Idem etiam docere videtur 1. d. 3. quæſt. 4. de ſinceris veritatibus, ubi concedit Henrico ſinceram veritatem rei eſſe ſecundum conformitatem ejus ad exemplar increatum. Et tandem expreſsè hoc ipſum innuit quol. 18. §. *contra iſta*, lit. T. ubi faciens hanc objectionem, ſi dicas quod veritas non convenit alicui extrà intellectum, ſed tantùm actui intellectus, vel objecto, ut eſt in intellectu, reſpondet his verbis. Poſſet negari antecedens, quia ſi intellectus aliquis ſit regula intellecti, ſicut eſt de intellectu divino exemplante, & regulante creaturam, illud poteſt dici verum, non tantùm ut eſt actu cognitum, ſed etiam ut eſt in ſe, quia ſecundum eſſe ſuum in ſe eſt exemplatum, & conformæ exemplari; ita Doctor, quo nihil clarius in favorem oppoſitæ ſententiæ.

158 Reſpondetur re vera negari non poſſe, Scotum agnoviſſe, & approbaſſe hunc modum veritatis in rebus creatis per conformitatem ad divinas idæas, quem etiam docet Alenſis 6. Metaphyſ. propè finem, ubi ait nos imaginari debere, quod intelllectus ipſius primi continet intellectualiter omnem eſſentiam creatam, ita quod eſſentiæ creatæ ſe habent ad intellectum primi, ſicut artificiatum ad artificem, ſicut ergo illa dicitur vera arca, quæ imitatur idæam arcæ, quæ eſt in mente artificis, ita in eſſentiis illa eſt vera eſſentia, quæ imitatur debitè idæam, quæ eſt in mente primi, ita Alenſis; & quidem etiam in communi modo loquendi juxtà hanc acceptionem veritatis, illum appellare ſolemus verum amicum, qui eſt ſecundùm leges præſtitutas amicitiæ, & illum verum Pontificem, qui factus eſt juxta regulas, & canones talis electionis; non ergo hic damnare intendimus talem veritatis acceptionem, ſed quod negamus, eſt, veritatem in hac acceptione eſſe paſſionem communiſſimam entis, ut comprehendit creatum, & increatum, hoc enim negat Scot. expreſsè loc. cit. 1. d. 3. quæſt. 4. O. quia talis modus veritatis enti increato convenire non poteſt, ſed tantùm creato; & rurſus quamvis conveniat enti creato, non tamen convenit illi, ut ſpecies quædam veritatis tranſcendentis, ſed potius ut ſpecies quædam diſparata entis creati propria, & ratio eſt, quia ut probè monet Doctor loc. cit. 6. Metaphyſic. quæſt. 3. ſi nomen veri imponatur ad ſignificandum veritatem in rebus per comparationem ad producentem, & per comparationem ad cognoſcentem, ſive intelligentem, eſt æquivocum ad utrumque, veritas enim dicta per comparationem ad cognoſcentem, ſive intelligentem indifferenter competit tam Deo, quàm creaturæ, at veritas dicta per comparationem ad producentem ſecundum imitationem exemplaris competit ſoli creaturæ, atque ideò dici nequit ſpecies veritatis tranſcendentalis, quia hæc non convenit illi ea ratione, qua ens eſt, ſed præciſè ea ratione, qua creatura eſt; & hinc eſt, minimè opus eſſe recurſu ad divinas idæas, ut cognoſcatur veritas alicujus entis creati, quatenus tale ens, verbi gratia aurum, vel argentum, ſed ſufficit ut ſit manifeſtativum ſui, quantum eſt de ſe, cuicumque intellectui potenti manifeſtationem cognoſcere, ut ait Doctor loc. cit. Itaque non negamus hunc modum veritatis per conformitatem ad divinas idæas in rebus creatis, ſed negamus hanc eſſe veritatem, quæ eſt paſſio communiſſima entis, ac etiam in rebus ipſis creatis negamus hanc eſſe ſpeciem veritatis tranſcendentalis, quia illa ſumenda eſt per comparationem ad cognoſcentem, vel intelligentem, non autem ad producentem.

Dices cum Vulpes loc. cit. veritatem tranſcendentalem, ut eſt paſſio communiſſima entis, dicere conformitatem præciſè ad aliud indifferenter, vel in ratione producentis, vel in ratione cognoſcentis; ac proindè conformitatem ad aliud in ratione producentis in rebus creatis eſſe ſpeciem veritatis tranſcendentalis. Contra, quia conformitas ad aliud in ratione producentis ſecundum imitationem præciſè convenit creaturæ, conformitas verò ad aliud in ratione cognoſcentis tam Deo, quam creaturæ convenire poteſt, ergo veritas tranſcendentalis hanc conformitatem præciſè importat, ut eſt paſſio communiſſima entis, non illam; tum quia Doctor expreſsè inquit loc. cit. nomen veri, ut imponitur ad ſignificandam utramque conformitatem, eſſe æquivocum, quem fruſtrà Vulpes explicare contendit; quod enim Doctor. loquatur de æquivocatione propriè dicta, colligitur ex eo, quod docet ibidem, utrumque modum illum veritatis per comparationem ſcilicet ad producentem, ac intelligentem eſſe adeò inter ſe diſſitos, ac diverſos, ut uno implicante alter adhuc permaneret, nam ſi Deus eſſet productivus ſimilis per imitationem, & non eſſet intelligens, adhuc eſſet primus modus veritatis ſine ſecundo, & è converſo, ſi eſſet alius Deus intelligens, creaturas, ſed non producens, permaneret ſecundus modus veritatis ſine primo, quæ ſanè diverſitas valdè probabiliter indicat nomen veritatis ad utrumque ex præfatis modis potius eſſe æquivocum, quam univocum.

159 Dico ſecundò veritatem nec ritè explicari per conformitatem rei ad ſua principia intrinſeca. Concluſio eſt paſſim recepta, & eſt contra Meuriſſ. Acerb. & Niph. ſupra cit. quam probat Poncius, tum quia conceptus entis, ut ſic, cum ſit ſimpliciſſimus, non habet principia intrinſeca, ex quibus componatur, aut conſtituatur; tum quia ens falſum etiam habet principia intrinſeca ſua tam benè, quã ens verum, nam certè homo pictus, & auricalcum habent principia intrinſeca, ad quæ dicunt ordinem, non minus quam homo verus, aut aurum verum, ergo non poteſt benè deſcribi ens verum, aut aurum per ordinem, aut cõformitatem ad principia intrinſeca. Hæc tamen ratio facilè ſolveretur à Meur. qui loc. cit. proteſtatur nomine principiorum non debere ſemper intelligi principia verè conſtitutiva, tanquam partes, ſed uniuſcujuſq; rei veram, & ſolidam naturam, negaret proindè ens in hoc ſẽſu non habere principia ſua intrinſeca, ideſt intrinſecam ſuam naturam, & eſſẽtiã; negaret etiam ens falſum, ut ſic, habere conformitatem ad ſua principia intrinſeca perindè ac ens verum, nam licet auricalcum v. gr. non ſit verum aurum, eſt tamen verum auricalcum, & homo pictus verus homo pictus, ſeu vera pictura hominis, unde hæc entia habent ſua principia intrinſeca conſtitutiva, non quatenus entia falſa, ſed vera. Rectius ergo probari poteſt ex his, quæ dicit ipſe Meuriſſe ibidem, inquit enim per hæc principia conſtitutiva non ſemper intelligi debere principia verè conſtitutiva, tanquam partes, ſed uniuſcujuſque rei veram, & ſolidam naturam, dicimus enim verum Deum, qui habet naturam illam veram, & legitimam, per quam conſtituitur in eſſe talis entis. Sed certè hujuſmodi explicatio vel non tangit veritatem, quæ eſt paſſio entis, vel petit principium, ſi enim habere conformitatem ad ſua principia intrinſeca eſt habere veram, & ſolidam rei naturam jam per hoc non explicatur aliqua rei proprietas, ſed ipſa rei natura, & quidditas; ſi dicas explicari per hoc naturam rei utiq; non tamen, ut quidditas, ſed quatenus vera eſt, ac ſolida, quæ eſt quædam naturæ proprietas. Contra hoc eſt, quia ſic dicendo committitur petitio principii, & explicatur idem per idem, dicitur enim rem eſſe veram, quia conformitatem habet ad ſua principia intrinſeca; & cum quæritur quid ſit rem eſſe conformem ſuis principiis, reſpondet Meuriſſ. aliud non eſſe, quam habere naturam illam veram, & legitimam, per quam conſtituitur in eſſe talis entis eſſe principii petitionem, vel potius circulum, quia veritas explicatur prius per conformitatem rei ad ſua principia, deindè conformitas ad ſua principia explicatur per veritatem naturæ illius. Præterea fatetur Meuriſſ. ibidem, illam conformitatem rei ad ſuamet principia non eſſe reſpectum realem, ſed rationis, quia unius, & ejuſdem rei ad ſeipſam non poteſt eſſe reſpectus realis; at ſuprà probatum eſt art. præced. veritatem in aliquo ente rationis conſiſtere non poſſe, alioquin non eſſet vera, & realis proprietas entis, ergo Meuriſſ. opinio ruit ex ipſa ejus explicatione; & planè defendi nequit, niſi vel committendo circulum, vel petendo principium, ad quod facilè Adverſarius reducatur, ſi explicare cogatur quid intelligat per hujuſmodi rei confomitatem ad ſua principia.

160 Confirmatur id etiam ex explicatione, quam affert Acerbus de hac re inquit enim conformitatem, in qua conſiſtit veritas tranſcendentalis, per hoc benè explicari, quod res ita ſit, ſicuti eſt, ob talem enim conformitatem cuncta dicuntur vera, nam auricalchum non eſt verum aurum, quia non eſt, ſicut eſt aurum, ſed eſt verum auricalchum, quia eſt auricalchum, & iſte eſt verus Deus, quia eſt ſicut Deus eſt, puta optimum, æternumque vivens, ac ſummum, & primum ens, ille verò eſt falſus, quia non eſt, ſicut eſt Deus, undè veritas abſtractè accepta eſt quædam conformitas rerum ſecundum earum eſſe naturale; ſed quis eſt adeò bardus, qui non videat in hac etiam explicatione, vel manifeſtum committi circulum, vel petitionem principii, aut certè per hoc nihil prorſus explicari de re, quam quærimus, dum enim quæritur, cur auricalchum non eſt verum aurum ſed falſum, & reſpondetur, quia non ſe habet, ſicut aurum hoc utique intelligitur de vero auro, undè ſenſus eſt, auricalchum eſſe falſum aurum, quia non eſt, ſicut verum aurum, & loquens eſſe falſum Deum quia non eſt, ſicut verus Deus; ſcilicet æternus, vivens &c. quem autem nos Chriſtiani adoramus eſſe verum Deum, quia eſt, ſicut Deus verus eſt, conſtat autem in hac explicatione idem explicari per idem, nempe verum aurum per verum aurum, & verus Deus per verum Deum. Rurſus, ſi dicas Jovem non eſſe verum Deum, quia non eſt vivens, æternus, primum ens &c. & quem colimus eſſe verum Deum, quia eſt vivens, primum ens &c. jam veritatem Dei explicas per eſſentiam, & naturam ipſius Dei, non verò per aliquam proprietatem.

Poncius loc. cit. poſtquam & ipſe hunc dicendi modum rejecit, licèt non ſatis ſolida ratione, ut viſum eſt, affert poſteà concl. 3. ſuam quoque explicationem veri tranſcendentalis, dicens ens verum benè deſcribi eſſe illud, quod eſt conceptibile per conceptum entis realis, itaut ille conceptus conveniat ipſi, quod probat, quia nihil eſt ens verum, quod non ſit ſic conceptibile, & nihil eſt ſic conceptibile, quod non eſt verum ens, & homo dicitur eſſe verus homo per hoc, quod conceptus realis hominis ei convenit; & pictus homo dicitur falſus, quia talis conceptus ei non convenit. Quamvis hæc opinio fortè à noſtra non diſtet, quam aperiemus concl. ſequenti, undè & ipſe fatetur non diſtare ab illis, qui ponunt veritatem in conformitate ad intellectum; modus tamen loquendi non placet, quia & ipſe veritatem entis explicare videtur per ejus eſſentiam, & quidditatem, ut faciebat præcedens opinio; dum enim dicitur, hunc eſſe verum hominem, quia ei convenit conceptus realis hominis, aliud non eſt dicere, quam eſſe verum hominem, eo quia eſt animal rationale; & pictum non eſſe verum hominem, quia non eſt animal rationale, at eſſe animal rationale non eſt veritas hominis, prout eſt paſſio entis ſed ipſa hominis quidditas, & eſſentia; ergo per hunc dicendi modum veritas entis explicatur per ipſam quidditatem entis, non verò per aliquid eam conſequens, & ad modum paſſionis ſe habens, ut fieri deberet, ergo non eſt bona explicatio. Dices, Petrum eſſe verum hominem, quia eſt animal rationale, & hoc aurum eſſe verum aurum, quia convenit illi conceptus veri auri; ergo per talem convenientiam conceptus hujus, vel illius rei benè exprimitur veritas cujuſcunque rei. Reſpondetur, conſequentiam non benè deduci, quia aſſumptum illud cauſaliter tantùm verificatur, non autem formaliter, non enim Petrus dicitur verus homo formaliter per hoc, quod eſt, vel ei convenit eſſe animal rationale, per hoc enim pæciſè eſt homo, non autem verus homo, niſi fundamentaliter, dicitur autem verus homo formaliter per illam conformitatem ad intellectum, quam mox explicabimus. Conf. hæc ſolutio, quia homo non dicitur formaliter verus homo, quia illi conveniat conceptus humanitatis, ſcilicet eſſe animal rationale, ſed quia convenit ei conceptus veritatis quæ humanitatem concomitatur in ratione entitatis.

161 Dico 3. Veritatem entis benè explicari per conformitatem ad intellectum, non neceſſariò actualem, ſed aptitudinalem, quatenus res quælibet eſt ſui manifeſtativa, quantum eſt de ſe, ſive motivè, ſive ſolum terminativè cuicunque intellectui potenti manifeſtationem cognoſcere; quod alii ſub aliis verbis dicunt ens eſſe verum aliud formaliter non eſſe, quam eſſe intelligibile, ſicut eſt, adeout veritas entis aliud non ſit, quam ejuſdem intelligibilitas, ſicuti eſt. Concluſio ponitur in terminis à Doctore loc. cit. 6. Metaph. q. 3. in corpore quæſiti, ac etiam ab Alenſi 6. Metaph. propè finem his verbis, debemus enim imaginari ſuo modo quod veritas ad eſſentiam eodem modo ſe habet, quo viſibilitas ad colorem; viſibilitas ſuprà colorem non addit aliam rationem, niſi rationem declarativi, & apprehenſibilis à viſu; ſimiliter veritas addit ſuper rationem entis rationem apprehenſibilis ab intellectu, ita quod ſic imaginemur, quod ens movet intellectum, & æquat ſibi eum, & aſſimilat, ita quod in eo eſt ratio æquativi, motivi, & declarativi, & ab iſta ratione imponitur nomen veritatis; quare concludit, quod entitas, ut entitas de ſe nec eſt declarabilis, nec non declarabilis, ſed declarabilis eſt inquantum veritas, ita quod ratio veritatis ſupra ens addit rationem declarativi; potius autem per relationem conformitatis aptitudinalem, quam actualem explicatur veritas, quia ut notat Scot. loc. cit. 6. Met. q. 3. ſi nullus eſſet intellectus intelligens, adhuc quælibet res eſſet vera, & ſecundùm gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, & hæc notitia eſt, qua res dicitur nota naturæ, non quia natura cognoſcat illam, ſed quia propter manifeſtationem majorem, vel minorem nata eſſet, quantum eſt de ſe, perfectius, vel minus perfectè cognoſci. Deducitur etiam concluſio ex variis SS. definitionibus, quam de Veritate tradiderunt, nam Aug. lib. ſoliloq. verum definit eſſe, quod ita eſt, & ſic ſe habet, ut cognitori videtur. Hilarius, verum eſt manifeſtativum, & declarativum eſſe, & Aug. lib. de vera relig. verum eſt, quo oſtenditur id, quod eſt.

Hæc concluſio ſic declarata probatur, quia ex communi omnium ſenſu veritas cognitionis, quæ eſt in repræſentando, explicatur per conformitatem cognitionis ad rem, ergo benè è converſo veritas rei, quæ dicitur in eſſendo, explicatur per conformitatem rei ad cognitionem, antecedens patet ex dictis in Logica, conſequentia probatur, quia veritas, ut ſic, univocè dicitur de veritate rei, & cognitionis, atque ideò per eundem conceptum, & utrique communem explicari debet, ut poſteà videbitur, tum quia nomen veritatis fortè prius impoſitum eſt ad ſignificandam veritatem cognitionis, & inde extenſum fuit ad ſignificandam etiam veritatem rerum ex infrà dicendis, ergo veritas rerum explicari debet per proportionem ad veritatem cognitionis. Conf. quia intellectus dicitur verus formaliter in repræſentando, quando rem intelligit, ſicut eſt à parte rei, ergo è converſo res quoque vera dicetur in eſſendo formaliter eo præciſè, quia intelligitur, ſicut eſt, vel ſaltem ſic apta nata eſt intelligi, conſequentia patet, quia apud ſapientes veritas ex vi nominis ſignificat adæquationem inter rem, & intellectum. Rurſus ens rationis ideò non dicitur verum ens, ſeu propriam habere veritatem, quia per cognitionem directam, qua ſit, non intelligitur ſicut eſt, nec eſt ſic intelligibile, ſed ſolùm ad modum alterius, ergo è contra ens reale ideò eſt formaliter verùm; quia eſt intelligibile, ſicut eſt, & ſic ſe manifeſtare aptum eſt apud quemcumque intellectum. Prætereà ex ipſa notione falſi deduci poteſt probatio, ut facit Doctor loc. cit. cùm enim verum, & falſum oppoſitas habeant rationes; benè poterit ex ratione unius oppoſito modo deduci ratio alterius; cum ergo falſum definiatur eſſe objectum apparens id quod non eſt, ut infra conſtabit, conſequenter verum erit id, quod ita apparet, ſicut eſt, & ſanè hoc modo definit Doctor loc. cit. ens verum, quod quidem aliud non eſt quam objectum intelligi, vel eſſe intelligibile, ſicut eſt. Tandem accedit auctoritas D. Aug. lib. 2. ſoliloq. cap. 5. ubi definit verum eſſe id, quod ita ſe habet, ut cognitori videtur, ſi velit, & poſſit cognoſcere; ac idem innuit Anſelm. dialog. de verit. cap. 12. dum ait, quod veritas eſt rectitudo ſola mente perceptibilis.

162 Reſpondet Meuriſſe verum utique poſſe ita deſcribi, & explicari per conformitatem ad intellectum, neque ipſum talem explicationem inficiari, ſed inquit hanc non eſſe primam rationem veritatis, ſed ſecundariam, & deſumptam vel ex effectu, vel ex proprietate ipſius entis, primam verò rationem veritatis inquit conſiſtere in conformitate rei ad ſua principia; & ſic etiam pariter concedit concl. 4. verum deſcribi poſſe per conformitatem rei ad divinas ideas, ſed ait conſimiliter hanc eſſe rationem veritatis ſecundariam, & ad illam primam reduci poſſe, nam res quælibet dicitur vera veritate rei, quia eſt conformis ſuis principiis, principia autem ejus vera dicuntur, quia ſunt conformia ſuis ideis, ergo veritas, quæ dicit conformitatem ad ideas, revocari poteſt ad primariam veritatem rei. Sed optabam ſanè, quod primum probaſſet, ſicut probat ſecundum, debebat, inquam, probare Meur. verum deſcriptum per conformitatem ad intellectũ non eſſe primam rationem veritatis, & ad aliam reduci explicatam per conformitatem rei ad ſua principia, nam in tertia concluſione, ubi id aſſerit, hanc partem concluſionis nunquam probat, atq; ideò alia confutatio-

futatione non indiget allata doctrina, niſi quod dicitur, ſed non probatur. Quamvis autem concl. 4. probet veritatem deſcriptam per conformitatem ad divinas idæas reduci ad conformitatem rei ad ſua principia, atque ideò illam eſſe rationem ſecundariam, hanc verò primariam; illa tamen probatio, ſi rectè expendatur, potius probat oppoſitum, nam ſi res quælibet dicitur vera, quia eſt conformis ſuis principiis, & principia ejus vera dicuntur, quia ſunt conformia ſuis idæis, ut ipſe inquit, ſane ex hoc ſequitur potius veritatem conformitatis ad ſua principia intrinſeca revocari ad veritatem conformitatis ad idæas, quia hæc eſt prior illa, ac veluti cauſa illius, non autem hanc ad illam, ut ipſe malè deducit.

Reſpondet deinde Paſqualig. cit. diſp. 66. ſect. 2. numer. 5. quod quamvis verum ſit, quod res ſecundum ſuam veritatem conformentur cum cognitione, & quatenus veræ ſunt, intelligantur, non per hoc tamen formaliter conſtituuntur in eſſe vero, itaut conformitas cum cognitione ſit ratio formalis veritatis, ſed ſupponit ipſam veritatem & res jam conſtitutas in eſſe vero; quod probat, quia cognitio ſupponit objectum conſtitutum in ratione ſubjecti formalis, tanquam cauſam ſimul concurrentem cum potentia ad ipſam cognitionem, undè ſicut cognitio actualis eſt poſterior objecto ſimul concurrente actualiter cum potentia, ita cognitio in actu primo eſt poſterior objecto potente concurrere ad ipſam cognitionem, ex quo fit, ut etiam aptitudinalis conformitas objecti cum cognitione poſterior ſit objecto potente concurrere ad cognitionem, quia talis conformitas vel eſt ſimul natura cum ipſa cognitione poſſibili, & in actu primo, vel potius poſterior ea, utpotè quę ex ipſa conſurgit; cum ergo objectum concurrat ad cognitionem ſub ratione veri; jam ratio veri præſupponitur ad cognitionem, ipſamque conformitatem aptitudinalem. Conf. quia hæc aptitudinalis conformitas objecti ad cognitionem non ſolùm eſt poſterior cognitione, ſed etiam potentia, & objecto, ut ſpecificativo talis potentiæ, nam cognitio intantum eſt poſſibilis, inquantum eſt poſſibilis talis potentia ſpecificata per tale objectum; cum ergo objectum ſpecificet potentiam, quatenus verum eſt, certè in ipſo ratio veri præſupponitur tum ad cognitionem, tum ad conformitatem illam. Tandem cognitio ſuam ſumit veritatem ab objecto, ut à propria menſura, non è contra, ergo non benè veritas explicatur per conformitatem etiam aptitudinalem ad cognitionem ſed objectum debet dici verum omninò antecedenter tam ad cognitionem, quam ad conformitatem etiam aptitudinalem ad illam, & ſic concludit Paſqualig. veritatem præcedere in objecto & cognitione, & quamlibet conformitatem ad illam.

163 Hæc reſponſio non alio modo refelli debet, niſi oſtendendo falſum eſſe, quod inquit res eſſe formaliter veras antecedente ad illam conformabilitatem, cum intellectu, nam veræ per hoc præcisè conſtituuntur, quod ſunt intelligibiles, ſicuti ſunt, & hæc eſt formalis earum veritas in eſſendo, ut probatum eſt; & cum probatur oppoſitum, quia cognitio præſupponit objectum, & ſcientia ſcibile, occurrendum eſt ex dictis diſp. 4. Log. q. 10. ar. 2. declarando tertium modum relativorum, quod licet cognitio in actu præſupponat objectum, ut cognoſcibile, tamen ſi utrumq; ſumatur uniformiter, nempe cognitio, & objectum ut ambo in actu, vel ambo in potentia, ſic invicē ambo referuntur per mutuas relationes actuales, vel aptitudinales, & ſunt ſimul natura, & ſic objectum in ratione cognoſcibilis, ſicut eſt, non præcedit cognitionem, ut poſſibilem, immò conſtituitur in tali eſſe per relationem tranſcendentalem ad illam, & ſanè implicat concipere objectum; ut potens formaliter in actu primo concurrere ad actum cognitionis, niſi ſimul concipiatur ipſa cognitio, ut poſſibilis. Falſum eſt inſuper objectum concurrere ad cognitionem ſub ratione veri, ut enim dictum eſt in lib. de An. d. 6. q. 6. art. 1. n. 145. ens eſt objectum intellectus ſub ratione ipſa entis adæquatè, non verò ſub ratione veri, cujus aptam rationem adducit Mairon. 1. d. 3. q. 2. propè finem, quia ſubjectum ſemper prius cognoſcitur ſuis paſſionibus, verum autem & bonum ſunt paſſiones entis, ergo ens prius cognoſcitur, & conſtituitur objectum intellectus, quam concipiatur, ut verùm; qua autem ratione dicatur terminare actum cognitionis ſub ratione veri declaratum eſt loc. cit. & ſuprà diſp. 4. nu. 17. hoc enim intelligi debet tantùm concomitanter, ut enim notat Suarez diſp. 10. Met. ſec. 1. n. 19. ratio veri non ſupponitur propriè in objecto, ut formaliter attingatur ab intellectu, ſed eſt denominatio ſumpta ex proportione, vel conformitate, inter objectum, & potentiam, & ideò eſt conditio potius conſequens, vel concomitans objectum intellectus, quam illud formaliter conſtituens. Ad Conf. patet per idem, falſum enim eſt objectum ſpecificare potentiam ſub ratione veri, potius enim illam ſpecificat ſub ratione quidditativa ejus, ut color viſum ſpecificat ſub ratione coloris, ſonus auditum ſub ratione ſoni & ſic de aliis objectis, & conſtituitur ſub ratione veri, quatenus attingibile eſt à tali potentia, ſicut eſt. Ad ult. cognitio actualis eſt illa, quæ ſuam formalem veritatem ſumere dicitur ab objecto, velut à ſui menſura, non autem cognitio poſſibilis, nam veritas repræſentativa fundatur in cognitione actuali, non autem in cognitione poſſibili, & ideò non malè explicatur veritas objecti in eſſendo per ordinem ad cognitionem poſſibilem, non quidem tanquam ad menſuram ipſius objecti, ſed potius tanquam ad menſuratam, vel menſurabilem per ipſum.

164 Scio Ovvied. diſplicere hanc communem doctrinam, quod veritas objecti neceſſariam habeat cōnexionem cū poſſibilitate cognitionis, itaut ſi impoſſibilis eſſet cognitio, etiam impoſſibilis eſſet ratio veritatis ex parte objecti; quia cognitio nil tribuit objecto, neque aliquid intrinſecum imprimit illi, quomodo ergo objectum, inquit, dependere poteſt ab illo, quod nil influit in exiſtentiam illius, neque in aliquod accidens, quod intrinſecè ipſum objectum afficiat; Conf. hoc, quia tunc ex repugnantia cujuſvis intellectus creati repugnaret omne ens creatum, & increatum, ſi objectum cognoſcibile connexionem habet cum poſſibilitate cognitionum, quibus poteſt attingi, quia cum nullum ſit objectum creatum, vel increatum, quod non poſſit cognoſci à quocumque intellectu, hoc repugnante repugnarent cognitiones, quibus poſſent attingi omnia objecta, & conſequenter ad hanc doctrinam objecta cum his cognitionibus connexa eandem haberent repugnantiam. Sed cauſam in actu primo loquendo de cauſa creata dicere relationem tranſcendentalem ad effectum, & objectum & potentiam relationem ad actum ab ipſis poſſibilem jam dictum eſt diſp. 5. Phyſ. q. 2. num. 8. & diſp. 2. de Anim. n. 54. ubi etiam oſtenſum eſt, quo pacto ex implicantia effectus deduci poſſit implicantia cauſę, & ex repugnantia cognitionis repugnantia potentiæ, & objecti, cum ratione relationis tranſcendentalis, quæ ambobus extremis ſupponitur intriſeca, & identificata, ſint invicem eſſentialiter connexa, quod fuſius infra ſuo loco contra Ovvied. oſtendam, & hac ratione ex impoſſibilitate cognitionis, abſolutè loquendo deduci poteſt impoſſibilitas objecti cognoſcibilis, licet enim poſſit eſſe ſcibile in potentia ſine ſcientia in actu, non tamen ſine ſcientia in potentia; neque inconveniens eſt objectum in ratione objecti cognoſcibilis dependere à cognitione, ut poſſibili, quia tunc objectum non conſideratur ſub ratione abſoluta, ſed relativa ſub qua denominatione unum extremum relativum dicitur ab alio dependere in eſſe relativo, vel potius illud coexigere. Neque hinc rectè infertur ex repugnantia intellectus creati repugnatum iri omne ens tam creatum, quam increatum; quia licet admitti poſſit, quod repugnaret conſequenter ens creatum, ut potè quod dicit ordinem intrinſecum intelligibilitatis ad illum, non tenet eadem paritas de ente increato, cujus perfectiones ad extra, ut omnipotentia, omniſcientia, intelligibilitas à quocunque intellectu &c. explicari non debent per relationes tranſcendentales, quas fundent à parte rei ad creaturas, ſed per formalitates omninò abſolutas, ut evitetur qualiſcunque dependentia Dei à creatura, quæ neceſſitas non militat de una creatura in ordine ad aliam, ut declaratum eſt diſp. 8. Log. q. 5. art. 1. propè finem.

Dices, Scotus 6. Met. q. 3. in corpore quæſiti inquit, quod ſi nullus datur intellectus, adhuc quælibet res ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, non quia natura cognoſcat illam, ſed quia propter manifeſtationem majorem, vel minorem, nata eſſet, quantum eſt de ſe, perfectius, vel minus perfectè cognoſci, ergo ſentit Doctor veritatem rerum objectivam non pendere à poſſibilitate cognitionis; itaut hac implicante, illa quoque rueret. Reſpon. negando conſequentiam, ea enim præcisè de cauſa loquitur ita Doctor loc. cit. ut oſtenderet conformitatem ad intellectum, in qua conſiſtit veritas, potius eſſe aptitudinalem, quam actualem, quatenus ſi per impoſſibile omnis intellectus tam divinus, quam creatus à cujuſcunque entis intellectione ceſſaret, perindè quod libet eſſet verum ens, ac modo, eo præcisè quod eſſet alicui intellectui conformabile, & hic eſt ſenſus ibi à Doctore prætenſus, non verò qui tangitur in argumento.

165 Dico quartò, conformitatem, in qua conſiſtit veritas, ſumi debere in ordine ad quemcunq; intellectum ſive creatum, ſive divinum, non tamen neceſſariò practicum, ſed potius ſpeculativum. Concluſio eſt contra D. Th. ac Tomiſtas p. q. 16. art. 1. & q. 1. de verit. ubi docere videntur res eſſe per ſe veras comparatione ſolius intellectus divini, & quidem circa res creatas practicè ſe habentis, in ordine autem ad intellectum creatum ſolùm per accidens, & ſecundariò; hanc tamen tenent communiter Recentiores Hurtad. Averſ. Meuriſ. Smiſinch. aliique ſuprà cit. & manifeſtè colligitur ex Scot. cit. 6. Met. ubi indifferenter veritatem conſtituit tam in ordinem ad intellectum creatum, quam increatum; & probatur evidenter, quia veritas tranſcendentalis conſiſtit in intelligibilitate rei, ſicuti eſt, ex concluſ. præced. ſed res dicuntur intelligibiles per ſe, & adæquatè in ordine ad quemcunque intellectum, ut enim inquit Scotus cit. res eſt manifeſtativa ſui, ſicuti eſt cuicunque intellectui potenti talem manifeſtationem cognoſcere, cùm ergo nedum intellectus divinus, ſed creatus quoq; talem manifeſtationem, & conformationem attingere valeat, conſequenter in ordine ad utrumque indifferenter conſtituenda eſt conformitas explicativa veritatis. Dices cum Thomiſtis ſolum divinum intellectum res cognoſcere, ſicuti ſunt, intellectum verò creatum ſæpius falli circa rerum cognitionem, atque ideo tantum per ordinem ad illum attendi debere conformitatem, in qua conſiſtit veritas, non autem in ordine ad iſtum. Contra, quia licèt creatus intellectus interdum fallatur in rerum cognitione, frequentius tamen verè cognoſcit, aut ſaltem poteſt ſic verè cognoſcere, & hæc poteſtas eſt illi neceſſaria, ac realiter identificata, non autem accidentalis; cùm ergo conformitas, in qua conſiſtit veritas, non ſit neceſſariò actualis, ſed aptitudinalis, optimè etiam in ordine ad intellectum creatum conſtitui poterit, & res poterunt dici veræ etiam reſpectu illius, quamvis enim non ſint illi conformes, cùm decipitur, adhuc tamen ſunt ei conformabiles, ex hoc ergo quod intellectus creatus circa rerum intellectionem falli poſſit, non autem divinus,

ſolum inferri poteſt ad ſummum, verum eſſe principalius conformabile intellectui divino, non tamen ſolum in ordine ad illum, aut ita ut ſolum per accidens poſſit dici conformabile reſpectu intellectus creati. Conf. quia intellectus quoque creatus ſuo modo eſt totius entis ex 3. de An. & è contra quælibet res per indè illi fundamentum præbet, ut verè cognoſcatur, ac intellectui divino, ergo res omnes ſunt etiam cognoſcibiles, ſicuti ſunt, ab intellectu creato, ergo ſunt etiam veræ reſpectu illius.

166 Hurtad. probat præterea loc. cit. quia oppoſita nata ſunt fieri circa idem, opponuntur enim in ordine ad unum, ergo circa eum intellectum verſatur veritas, circa quem verſatur falſitas, ſed res ſunt falſæ comparatione intellectus creati, ergo comparatione illius ſunt veræ; undè inſtantia Thomiſtarum allata ex hac probatione videtur potius ad oppoſitum quod quia intellectus creatus eſt falſitatis capax, ideoque ſit etiam capax veritatis. Sed planè hoc argumentum nimis probare videtur, & pluſquam velit Hurtad. ipſe, probat enim veritatem conſtitui non poſſe in conformitate ad intellectum divinum, quia ipſe non eſt falſitatis capax, ſed ſolius veritatis; quo autem pacto intelligi debeat, quod contraria nata ſunt fieri circa idem, declaratum eſt diſp. 7. Log. qu. 1. ar. 3. in fine, & diſp. 9. q. 1. art. 1. explicando naturam oppoſitorum ex Scoto 4. d. 49. q. 13. §. *reſpondeo*. Accedit, quod ut ait Doctor cit. res omnes, quantum eſt ex ſe, ſunt veræ reſpectu cujuſcunque intellectus, quia cuicumque facultatem habent ſe manifeſtandi, ſicuti ſunt, ergo nec reſpectu intellectus creati ſunt falſæ, ut Hurtad. aſſumit, atque ideò ejus argumentum potius de veritate repræſentanda concludere videtur; falſitas enim huic oppoſita re vera in intellectu creato reperitur, non autem de veritate in eſſendo.

Meuriſſe verò loc. cit. probat eandem concluſionem, quia omne ens tum creatum, tum increatum eatenus verum dici poteſt, quatenus ita eſt in ſe, ſicut cognoſcitur, vel ab intellectu increato, vel ab intellectu creato; cum hoc tamen, ait, diſcrimne, quod habitudo illa conformitatis ad intellectum, in qua conſiſtit veritas, eſt ſemper actualis reſpectu intellectus divini, quia neceſſariò omnia intelligit, reſpectu autem intellectus creati non eſt ſemper actualis, ſed plerunq; aptitudinalis, quia intellectus creatus non omnem veritatem percipit actu. Cæterum hanc cautionem, vel limitationem non arbitror admodum neceſſariam, quamvis enim ea ratione, quia conformitas actualis ad intellectum divinum eſt neceſſaria, contingens autem ad intellectum creatum ſe habeat magis per accidens reſpectu iſtius, quam illius, adhuc tamen abſolutè loquendo melius, & rectius veritas reponitur in conformitate ſolum aptitudinali in ordine ad utrumq; intellectum, & hoc manifeſtè colligitur ex Doctore loc. cit. 6. Met. qu. 3. dum ait, quod ſi nullus eſſet intellectus intelligens, hoc eſt ſi omnis intellectus tam creatus, quam divinus per impoſſibile ceſſaret ab omni intellectione cujuſcunque entis, adhuc quælibet res ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, per quod ſignificat hanc conformitatem potius eſſe aptitudinalem, quam actualem. Et quamvis intellectus divinus ratione ſuæ infinitatis, & ſummæ actualitatis ſit ſemper in actu reſpectu intellectionis omnium rerum, adhuc tamen reſpectu ejus conſiderari poteſt conformitas aptitudinalis ipſarum, immò hæc antecedenter ſe habet ad illam ſecundum noſtrum intelligendi modum, neque deſtruitur per illam, actus enim nunquam deſtruit aptitudinem, ſed potius illam perficit, & exercet; ergo benè explicari poteſt veritas per conformitatem etiam aptitudinalem in ordine ad divinum intellectum; & ſic faciendo poterit optimè veritas, ut ſic, explicari per conformitatem in communi ad omnem intellectum tam divinum, quam creatum, intelligendo adæquatè aptitudinalem conformitatem; atque, ita cum Doctore ſentiunt Averſa qu. 6. cit. ſec. 5. concl. 3. & Ovvied. controv. 3. Metaph. punc. 3. nu. 17.

167 Denique veritatem attendendam eſſe potius per ordinem ad intellectum ſpeculativum, quam practicum, probatur cum Smiſinch. cit. quia ſi per impoſſibile res aliæ non penderent à Dei intellectu, ſed caſu, & fortuito exiſterent, æquè eſſent veræ, ac modo, idque per ſolam conformitatem cum divino intellectu, & cognoſcente ſpeculativè; & idem eſt de artifice creato, in ordine ad cujus intellectum res artificialis eſſet vera, etiam ſi ad illam non ſe haberet intellectus artificis alicujus practicè, ſed ſpeculativè ſolum, undè tandem concludit Smiſinch. veritatem rei potius per ſe conſiſtere in conformitate cum intellectu ſpeculativo, & per accidens in conformitate cum intellectu practico. Et hæc eſt ipſiſſima Scoti doctrina loc. cit. 6. Meta. qu. 3. ubi vult veritatem in rebus deſumptam per comparationem ad cogoſcentem, & intelligentem eſſe omninò diſtinctam ab alio veritatis modo, qui attenditur per comparationem ad producentem, quia ſi per impoſſibile Deus eſſet intelligens creaturas, & non producens, adhuc res dicerentur veræ reſpectu divini intellectus merè ſpeculativè illas intelligentis, Confirmatur, qui etiamſi de facto Deus, nedum ſit intelligens, verum etiam creaturas producens, tamen idææ creaturarum in intellectu divino practicæ non ſunt, ſed ſpeculativæ, ut monet Doctor 1. d. 38. in fine, quia non ſunt regulæ agendorum ad extrà à voluntate divina, quæ indefectibilis eſt; nam potius, ipſa eſt omninò prima regula contingentium, & quamvis ipſi omnia repræſentent operabilia, non includunt tamen aliquam notitiam dictativam de operando, vel non operando, quod adeò exploratum eſt in ſchola noſtra, ut mirum ſit, quod id negatur à Meuriſſ. loc. cit. Denique ut ait Hurtad. effectus non eſt verus eo quia ſit conformis actui practico, per quem producitur, ſed ex eo quod fundet cognitionem veram, falsò igitur conſtituitur veritas præcisè per ordinem, & conformitatem, ad intellectum practicum; & non potius ſpeculativum.

Reſpondet Paſqualig. diſp. cit. 66. ſect. 4. num. 3. quod ſi res creatæ non dependerent ab intellectu divino, non eſſent veræ, quia nullo modo eſſent, nam ſicut implicat, quod ſint; & non dependeant à Deo, ita etiam quod ſint veræ, & non conformentur divinis idæis; undè conditionalis non rectè procedit, quia in antecedendi involvitur implicantia, quod res ſint, & non dependeant ab intellectu divino; undè etiam illatio infert conſequens, quod ſe implicat, quia quale eſt antecedens, tale eſt etiam conſequens proportionaliter. Contra hoc eſt, quod res à voluntate divina, ut à propria virtute activa Dei ad extrà recipiunt ſuum eſſe proprium, & formale in rerum natura iuxta illud Pſal. *omnia quæcumque voluit fecit*, nec intellectus intervenit, niſi ut oſtenſivus ſimpliciter agendorum, quatenus voluntas non fertur in incognitum, atque ideò ſolum per locum, ut ajunt, ab extrinſeco, ſequitur, quod ſi res non dependerent ab intellectu divino, non eſſent in rerum natura, at quando repugnantia ſolum procedit ab extrinſeco, conditionalis benè procedit, & rectè conſequentia tenet, ut notat Doctor 1. d. 11. q. 1. cum igitur in propoſito implicantia, quæ in antecedenti involvitur, ſit per locum ab extrinſeco ſolum, non ab intrinſeco, rectè deducitur illa conſequentia. Accedit, quod hæc conſequentia non valet, res non dependent ab intellectu divino, ergo non dependent à Deo, quia non eſt intellectus divinus cauſa rerum ad extra quoad eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ, ſed divina voluntas, hæc enim eſt divina omnipotentia, qua producuntur res ad extrà, ergo conſequentia illa non tenet formaliter & per locum ab intrinſeco, ſed tantum materialiter, & ab extrinſeco.

168 Quæres, num hic reſpectus conformitatis ad intellectum, quo explicatur veritas tranſcendentalis, ſit realis, vel rationis. Nonnulli Thomiſtæ defendunt eſſe reſpectum rationis, quod ſupra impugnatum eſt. Alii volunt eſſe reſpectum realem, & ita defendit, ex noſtris Vulpes to. 1. p. 1. diſp. 10. art. 2. quod nec etiam ſuſtineri poteſt, quia Deus eſt realiter verus, & tamen talis dici non poteſt per reſpectum conformitatis realem, quem dicat ad intellectum proprium, nam hic nequit eſſe realis ad intra cum ſit ejuſdem ad ſeipſum, neque talis dici poteſt per reſpectum conformitatis realem ad intellectum creatum, quia Deus fundare nequit reſpectum realem ad creaturas, etiamſi ponatur eſſe tranſcendentalis ex dictis diſp. 8. Log. q. 5. art. 1. propè finem, ergo veritas tranſcendentalis nequit in tota ſua latitudine importare reſpectum realem. Hoc quæſitum reſolvi debet iuxta ſæpius dicta, quod aliud eſt loqui de veritate quantum ad id quod dicit à parte rei circa ens, vel ſupra ens, aliud quantum ad id, per quod explicari ſolet à nobis, ſi enim in primo ſenſu de veritate ſit ſermo, ſatis conſtat ex dictis nu. 146. veritatem in ſola relatione conſiſtere non poſſe, ſed ut ſic abſtrahere à relativo; & abſoluto ſicut ipſum ens, quod conſequitur, & cui in abſtractione adæquatur.

Si autem ſermo ſit de veritate quantum ad id per quod ſolet à nobis explicari, parum refert, ſive per abſolutum, ſive per reſpectum explicetur, ſive realem, ſive rationis, quia tamen intellectus eſt potentia quędam univerſalis, quæ circuit omne ens, & per omnia, & ſingula entia operatione ſua vagatur, atq; ideo aſſignatur ei pro adæquato objecto ens reale in tota ſua latitudine, unde dicebat Ariſt. 3. de Anim. intellectum fieri quodammodo omnia; hac; inquam, ratione optimè ob eius univerſalitatem, & valdè commodè explicatur veritas, quæ eſt entis attributum per conformitatem ad intellectum etiam ſi intellectus ſit inſerius ad ens, nam etſi ſecundum entitatem ſit ei inferiùs, tamen quoad operationem & cognitionem ei adæquatur, & rurſus parum refert, an hæc conformitas ad intellectum, per quam explicatur veritas, ſit relatio realis, vel rationis, nam ut talis conformitas convenit creatis rebus in ordine ad quemcumq; intellectum dici poteſt reſpectus realis tranſcendentalis, cum realitas talis reſpectus in creatura nullam inducat repugnantiam, ut vero convenit Deo; cui repugnat fundare reſpectum realem ad extra, poteſt explicari per reſpectum rationis, velut explicari ſolent omniſcientia, omnipotentia, alieque perfectiones ad extra. Sed quia adhuc perfectiones huiuſmodi in Deo ad extra cum maiori realitate, & veritate explicari ſolent per realem terminationem relationum, quas creaturæ fundant ad ipſum Deum, ut omniſcientem, omnipotentem &c. ut Doctor monet 1. d. 30. q. 2. ideò etiam in propoſito de veritate poterit adhuc melius explicari divina veritas per hoc, quod Deus natus eſt terminare conformitatem intellectus creati ad ipſum & ſic fortaſſe melius explicabitur divina veritas in ordine ad intellectum creatū per ſimplicem terminationem, quam per reſpectum rationis, quia ut ſæpius inculcatum eſt paſſiones entis cum ſint reales, & poſitivæ, non ſolum in aliquo reali, & poſitivo conſtitui debent ſecundum id, quod important à parte rei, ſed etiam per aliquid reale quoque debent explicari quantum fieri poteſt, ut explicatio ipſa correſpondeat conceptui reali, quem dicunt à parte rei, ſatis itaque conſtat ex dictis quomodo explicanda ſit veritas entis per conformitatem ad intellectum, & an hic reſpectus ſit realis, vel rationis.

Solvuntur objectiones.

169 IN oppoſitum arguitur; Primò contra 1. concl. probando veritatem conſiſtere in reſpectu conformitatis ad divinas idæas; illud cenſetur verum, quod reſpondet ſuæ menſuræ, & arti, v. g. illa cenſetur vera Cæſaris imago, quæ vel imitatur Cæſarem, qui eſt ejus menſura, vel quæ reſpondet exemplari in mente pictoris exiſtenti; ſed idææ divinæ ſunt ars, & menſura rerum omnium creatarum, ergo res creatæ eatenus dici poſſunt verę, quatenus imitatur divinas idæas. Conf. quia veritas dicit relationem menſurati ad menſuram, ſed menſura cujuſcunque rei quoad propriam eſſentiam eſt, propria idæa, quam habet in mente divina, ergo veritas rerum propriè conſiſtit in conformitate ad eas. Confirm. 2. quia ideò cognitio eſt vera in repræſentando, quia conformatur cum objecto repræſentato, quod eſt menſura repræſentationis ejus, ergo pariter veritas rei conſtituitur per conformitatem ad illam menſuram, à qua regulatur ſecundùm ſuam veritatem, at eſſe omnium rerum regulatur, tanquam à menſura ab idæa divina, ergo &c. Conf. tandem, quia Deus eſt agens per intellectum, atque adeò ex idæa, & ideò quando rebus communicat veritatem, & entitatem, ſimul regulat illud eſſe, atque illam veritatem, ut ſit conforme ideæ, ſecundum quam operatur, ex qua conformitate res habent, quod ſint formaliter veræ, quia tunc in aliquo non deficiunt à propria menſura; ita urgent Paſqualig. & alii Tomiſtæ loc. cit.

Reſp. ex dictis nu. 158. nos non negare illam acceptionem veritatis per conformitatem rerum creatarum ad divinas idæas, ſed negamus veritatem in hac acceptione eſſe paſſionem communiſſimam entis, ut comprehendi creatum, & increatum, quia talis modus veritatis enti increato convenire non poteſt, & quamvis enti creato conveniat, non tamen ei convenit, ut ſpecies quædam veritatis tranſcendentalis, ſed potius ut ſpecies quædam diſparata enti creato propria, ut ibi declaratum eſt; itaque argumentum allatum cum ſigulis ſuis conformationibus ex parte concedi poteſt, quia verum eſt creaturas ita dici veras per conformitatem ad divinas ideas; non tamen in omnibus admitti poteſt, quia aſſumit veritatem univerſaliter ſumptam, ut eſt paſſio entis, conſtitui per relationem menſurati, & menſuræ, quod eſt falſum, quia in hac præciſione, & communitate potius conſtituitur, vel explicatur per conformitatem, & adæquationem inter rem, & cognitionem. Benè tamen verum eſt, ut adnotavit Hurtad. loc. cit. §. 20. ex hoc, quòd res ſit facta juxtà propriam idæam in divina mante, optimè deduci poſſe, quod ſit vera in eſſendo, non quidem formaliter per, tale reſpectum ad idæam divinam, quaſi ad propriam menſuram ſed arguitivè, nam ſi eſt juxtà idæam, habet veram naturam, quam repræſentat idæa, & fundat, vel fundare poteſt veram cognitionem ſui, in quo formaliter conſiſtit veritas tranſcendentalis; & hoc ipſum feteri quoque coactus eſt ipſe Paſqualig. diſp. 66. ſect. 3. n. 6. dum ait veritatem formaliter conſiſtere in eſſe rei, quatenus dicit illa explicationem, vel manifeſtationem, qua ſe ipſum manifeſtat, tanquam conforme, & menſuratum cum idæis, quæ ſunt in mente divina, ubi ut vides, veritas formaliter in entibus creatis eſt virtus rei manifeſtativa ſuis ipſius, conformitas verò, quam dicunt ad divinas idæas, eſt id, quod manifeſtatur per illam; quod etiam ſatis idonea ratione ex veritate cognitionis deducta probat nu. 8. nam veritas cognitionis, ideò dicitur talis in repręſentando, quia eſt manifeſtativa eſſe alterius, ergo & veritas, ut ſic, debet eſſe aliquo pacto manifeſtativa alicujus eſſe ex proportione, quam debet inter ſe ſervare rationes ſuperiores, & inferiores, ex eo quod cum ſuperior ſit inchoatio illius naturæ, quæ completur per inferiorem, debet idem proportionaliter dicere, ſi enim talis veritas eſt manifeſtativa talis eſſe, & tali modo nempe per modum imaginis, veritas ut ſic erit repræſentativa, & manifeſtativa eſſe, ut ſic, & veritas rei erit manifeſtativa ſui ipſius per modum objecti, & imaginati.

170 Secundò arguit Meuriſſe contra 2. concluſ. probando veritatem conſiſtere in conformitate ejuſdem rei ad ſua principia, nam communis uſus obtinuit; ut id, verum dicatur, quod eſt tale; quale debet eſſe conformiter ſuis principiis, ſic verum Chriſti corpus dicitur in Euchariſtiæ Sacramento, quia habet principia veri corporis, nempe veram materiam, & veram formam corporis, ſimiliter dicimus verum Deum, qui habet naturam illam veram, & legitimam, per quam conſtituitur in eſſe talis entis. Subdit deindè paulò poſt, quod quamvis veritas exprimi ſoleat per reſpectum ad facultatem cognoſcentem, quia illa ratio eſt familiarior, & notior, nihilominus tamen exprimi poteſt aliter auricalcum enim v. g. non ſolum ea ratione dici debet aurum falſum, quia nobis apparet aurum, cum tamen non ſit, ſed etiam quia antequam nobis appareat, non habet vera principia, ſed tantum ſimilitudinem veri auri, ex quo ſequitur ipſum nobis apparere poſſe aurum, cùm tamen non ſit.

Reſp. hoc argumentum probare dumtaxat in conſueto, & familiari, modo loquendi ſolere veritatem interdum ſumi pro ipſa entitate, & natura rei, ſic enim aurifex illud appellare ſolet verum aurum, quod habet vera principia auri, & veram ejus naturam, & aurum falſum dicit, quod talia principia non habet; ſed tantum auri apparentiam, & verum quoque Deum dicimus in vulgari modò loquendi quod veram habet Dei naturam, at veritas philoſophico more conſiderata, prout eſt quoddam entis attributum, per conformitatem, & adæquationem rei ad cognitionem explicari debet præſertim aptitudinalem. Et cum dicitur hanc acceptionem veritatis poſteriorem ex illa priori ortum ducere, ideò enim poteſt aurum conceptum auri proprium ingerere cuicumque intellectui, quia habet vera, & legitima auri principia, hoc totum concedi poteſt, cùm enim veritas, & legitima auri principia, hoc totum concedi poteſt; cùm enim veritas in priori acceptione ſignificet ipſam v. g. auri naturam, & in poſteriori ipſam entis proprietatem, certum eſt, veritatem in poſteriori acceptione ortum ducere, ab illa in priori, negatur tamen eam eſſe veritatem, de qua hic eſt ſermo, quia hic loquimur de veritate, quæ eſt attributum entis, ac ſecunda ejus proprietas.

191 Tertiò arguitur contra 3. concluſ. probando veritatem non conſiſtere in aliqua conformitate ad intellectum, quia ſi nullns eſſet intellectus poſſibilis, adhuc hoc aurum eſſet verum aurum, & auricalchum eſſet falſum aurum, quod enim exiſtat, vel repugnet intellectus eſſentiæ illorum cognitivus nihil immutat de eorum natura. Tum 2. quia ens ratione ſuæ ſuperioritatis, & communitatis præcedit intellectum, in illo autem priori propriam habet eſſentiam, & paſſionem ipſam conſequentes, & per conſequens veritatem, & tamen nil adhuc cogitatur de intellectu, in ordine ad quem conſtituatur verum, alioquin non eſſet prius natura ipſo, ſed ſimul natura, quando enim aliquid eſt tale per ordinem ad aliud, in eo ſigno, in quo ipſum ponitur, debet etiam poni terminùs illius ordinis, ſic arguit Paſqual. diſc. cit. ſect. 3. n. 16. Tum 3. quia ut ipſe latè probat ibid. ſect. 2. n. 5. & 6. veritas præcedit in objecto talem ejus conformitatem, vel conformabilitatem cum intellectu, ergo non in ea conſiſtit. Tum tandem, quia adhuc malè dicitur talem conformitatem ad intellectum, in qua conſiſtit veritas, eſſe præſertim aptitudinalem, quia veritas rerum, qua intrinſecè veræ ſunt eſt veritas actualis, non aptitudinalis, non enim poſſunt dici veræ, ſed actu veræ ſunt.

Reſpondet Suarez diſput. 8. Met. ſect. 7. n. 27. data illa hypotheſi tunc aurum futurum verum aurum fundamentaliter tantum, & materialiter, non autem poſitivè, & formaliter, quam etiam ſolutionem recipit Poncius loc. cit. ubi ait, quod data illa hypotheſi haberet quidem illud aurum, quod modo dicitur verum aurum, illud ipſum eſſe phyſicum, quod modò habet, nec illi aliquid deeſſet præter illam conceptibilitatem, ſicut eſt, cujus ſolius carentia ſufficeret, ut non diceretur verum aurum formaliter, & hæc quidem ſolutio vera; ac ſufficiens eſt; ſed miror a Poncio adhiberi; cum alibi à me datam paſſim refutat, dum ipſa utor ad ſalvandam formam, à quibus ſumi ſolent formales denominationes, à poſteriori tamen, & per locum ab extrinſeco, aut aiunt deduci poſſet data illa hypotheſi hoc aurum non futurum verum aurum, ut modò eſt, quia nec eſſet idem aurum, quod modò, cum talis conceptibilitas ſic ei realiter identificata, undè deſtructa tali conceptibilitate aufertur etiam conſequenter ipſamet auri entitas, cui identificatur, quo paſſio ſi ſupponatur riſibilitas ab homine auferri, per locum ab extrinſeco inferri poſſet non remanſurum eundem hominem, qui modo, licèt non per locum ab intrinſeco, undè nec abſolutè verum eſt, quod inquit Poncius, data illa hypotheſi, aurum, quod modò dicitur verum, habiturum illud idem ipſum eſſe phyſicum; quod modò habet, ſed tantùm in ſenſu explicato. Ad 2. concludit tantùm illa ratio id, quod nos dicebamus paulò ſupra ob eam entis prioritatem ad intellectum non poſſe à parte rei veritatem importare conformitatem hanc ad intellectum, hoc tamen non obſtat, quin per ordinem ad ipſum, ſicut ad potentiam univerſalem, ac veluti totius enti comprehenſivam, benè explicetur à nobis, ut ibi declaratum eſt, licet neque id etiam in rigore concludat, quia ſuperiori benè poteſt competere paſſio deſignata per ordinem ad inferiora, ut animali, & cuicumque ſuperiori communicabilitas ad illa, & aliæ hujuſmodi. Ad tertium negatur aſſumptum, ad cujus probationes à Paſqualig. adductas jam ſatis dictum eſt num. 163. Ad ult. negatur etiam aſſumptum, cujus probatio non urget, quamvis enim veritas, quæ eſt paſſio entis, ſit actualis, non aptitudinalis, non hinc ſequitur conſiſtere pariter debere in conformitate ſolùm actuali; nam ipſamet aptitudinalis conformitas reddit ens actu verum, & præbet actualem veritatis denominationem, & non potentialem tantùm, in cujus rei confirmationem varia poſſunt adduci exempla, nam aptitudo v. g. in natura ad eſſendum in multis proximè facit naturam non potentia tantùm, ſed actu univerſalem, impenetrabilitas facit rem actu quantam, ſicut ergo appetibilitas denominat rem actu bonam in ordine ad voluntatem, ita intelligibilitas rei, ſicut eſt, ipſam denominat actu veram.

172 Quartò urgetur contra 4. concluſ. probando veritatem, in rebus tantùm attendi debere per conformitatem ad divinum intellectum, non verò creatum; nam veritas eſt conformitas rerum ad propriam, & primam earum menſuram, ſed ſola cognitio divina eſt prima, & propria rerum menſura, non autem creata, ergo &c. Tum ſecundo res ſunt infallibilis veritatis, quia ſemper idem eſſe participant cum eiſdem eſſentialibus prædicatis, ergo talis veritas attendi nequit in ordine ad intellectum creatum, qui falli poteſt, ſed tantùm per ordinem ad divinum. Tum tertio quia ſi Deus deſtrueret omnem intellectualem creaturam, aliis adhuc conſervatis, adhuc illæ creaturæ eſſent veræ ſine ordine ad intellectum creatum, nec recurrere juvat ad aptitudinalem conformitatem, quia etiamſi poſſibilis non eſſet ullus creatus intellectus, adhuc cætera entia eodem pacto forent vera, ac modò ſunt, & tamen non haberent talem aptitudinalem commenſurationem. Tum 4. quia res ab æterno, ſicut fuerunt poſſibiles, ita etiam veræ, ſed non per reſpectum ad intellectum creatum, cùm tunc non eſſet, ergo ad divinum tantum. Tum 5. quia intellectus creatus non eſt prima cauſa, ut res ſint, ergo neque ut veræ ſint, ſed tantùm divinus. Tum denique quia ſi per aliquam habitudinem ad intellectum creatum res dicuntur veræ, hæc ipſa habitudo fundatur in habitudine, quam dicunt ad intellectum divinum; in tantùm enim ens creatum aptum eſt formare veram ſui æſtimationem in intellectu creato, inquantum aſſequitur aſſimilationem cum intellectu divino, & exemplaribus ipſius; ita arguunt Fonſec. Paſqualig. & Blaſius a Concep. loc. cit.

Reſp. negando majorem, ſi in ea ſit ſermo de veritate prout eſt paſſio entis, verificatur enim ſolùm de peculiari quodam genere veritatis, quæ rerum artificialium eſt propria, cùm enim artificiata per ſe dependeant ab idæa artificis, & ab ipſa regulentur, tamquam à menſura, conſequenter veritas rei artificialis, ut ſic, ſumitur ex conformitate, quam habeat ad ſuam idæam in mente artificis, & hæc etiam veritas applicari ſolet entibus naturalibus, prout opera dicuntur ſupremi Artificis increati. Ad 2. jam dictum eſt num. 165. ex hoc, quod intellectus creatus interdum falli poſſit in rerum cognitione, non benè deduci, quod nequeat veritas explicari per conformitatem aptitudinalem ad illum, ſed ſolùm quod nequeat explicari per actualem, quod & verum ſit primò, & principalius conformabile intellectui divino, non autem quod nullo modo ſit conformabile intellectui creato, at ſolùm per accidens, ut inquiunt Thomiſtæ. Ad 3. ex impoſſibilitate intellectus, ut ſic, in tota ſua amplitudine deſtrui quoque veritatem, quæ eſt paſſio entis, ſecundum quod explicatur à nobis jam dixi nu. 164. (quicquid ſit, num deſtrueretur quantùm ad id, quod importat a parte rei) ſed an deſtrueretur etiam ex ſola repugnantia intellectus creati remanente divino, pendet ex ea difficultate, quam propoſui diſput. 3. Phyſic. numer. 8. num reſpectus tranſcendentalis cauſę ſit ad effectum dumtaxat in communi vel potius ad omnes, & ſingulos in particulari à cauſa producibiles, itaut ſi unus ex his eſſet impoſſibilis, cauſa quoque impoſſibilis eſſet, & juxtà reſolutionem illius difficultatis ibidem argumento huic occurrendum eſt; ſed pro nunc breviter data illa hypotheſi negandum eſt entia tunc eodem pacto futura vera, ut modò ſunt, quia nunc vera dicuntur per conformabilitatem ad quemcumque intellectum, ſicut ab omni intellectu indifferenter intelligibilia ſunt. Ad 4. ſicut res ab æterno non ſunt ſimpliciter, & in rigore entia, ita nec etiam veræ, ut dicetur inferius diſput. 8. eo tamen pacto, quo eis in tali ſtatu entitas, & veritas applicari poteſt, dici poterunt verę per reſpectum quidem conformitatis actualem ad intellectum divinum, & per aptitudinalem dumtaxat ad creatum. Ad 5. præſcindendo modò à quæſtione, an divinus intellectus, vel potius divina voluntas ſit cauſa rerum ad extrà, & conceſſo intellectum quoque divinum quo quomodo eſſe cauſam rerum, entia creata ſumerent eſſe verum, ab intellectu divino effectivè, quatenus per illum producerentur in ſuo eſſe; hoc tamen non obſtat quin formaliter ſumere poſſint eſſe verum etiam per ordinem ad intellectum creatum modo explicato, ad hoc enim neceſſaria non eſt dependentia, ſicut enim Deus dicitur verus per reſpectum ad intellectum ſuum, à quo non dependet, ita etiam cætera entia dici poſſunt vera etiam per ordinem ad intellectum, à quo non dependent in eſſe, ſed tantùm in cognoſci, ſicuti ſunt, cujus ratio ſuperius tacta eſt, quia effectus non eſt verus, eo quod ſit conformis actui practico, per quem producitur, ſed ex eo quod fundet cognitionem veram. Ad ult. probat. non quidem formaliter, ſed arguitivè dumtaxat poſſe veritatem tranſcendentem entis creati deduci ex aſſecutione divinæ ideæ, nam ſi eam aſſequitur, habet veram naturam, quam repræſentat idæa, & fundat veram cognitionem ſui, ut dictum eſt in ſolutione ad 1. arg. num. 169.

173 Poſtremò arguitur ad probandum veritatem attendi debere per ordinem præciſè ad intellectum practicum, non autem ſpeculativum; nam illa veritas eſt intrinſeca rebus, velut paſſio entis, quæ convenit rebus tamquam menſuratis in ordine ad menſuram, ſed tantùm per ordinem ad intellectum practicum res ſe habent, tamquam menſuratæ ad menſuram, & tamquam effectus ad cauſam, non autem per ordinem ad intellectum ſpeculativum, reſpectu namque illius potius ſe habent oppoſito modo, tamquam ſcilicet menſura ad menſuratum, & tamquam cauſa ad effectum ergo &c.

Reſp. in hoc argumento, cui nonnulli maximè fidunt, tam majorem, quàm minorem calumniam pati, majorem quidem, quia, ut dicebam, non verificatur de veritate, ut eſt paſſio communiſſima entis, Deus enim eſt verus in ordine ad propriam cognitionem, & tamen propriè loquendo non ſe habent adinvicem, ut menſura, & menſuratum, ſed verificatur tantùm de genere veritatis, quæ reperitur in ordine artificiorum, ſic enim dicimus veram domum, quæ conformatur ideæ, quam habet artifex in mente; patitur quocumque calumniam minor, quia etiam reſpectu cognitionis practicæ objectum, quatenus cognitum, ſe habet per modum cauſæ, & menſuræ reſpectu illius; quamvis enim opus artificioſum, ut domus, quatenus actu efficitur, ſit effectus notitiæ practicæ, & ab ea regulatum, quatenus tamen cognoſcitur, prout ex natura ſua petit, & debet fieri, eodem modo ſe habet ad ipſam cognitionem practicam, ſicut ad ſpeculativam ſe habet objectum ſpeculabile.

QUÆSTIO VII.

An veritas univocè dicatur de veritate rei, & cognitionis, vel potius æquivocè, aut ſaltem cum aliqua analogia.

174 QUi in præcedenti quæſtione dicebant veritatem in ſola cognitione intrinſecè, & formaliter reperiri, in rebus autem cauſaliter tantum, & objectivè, & per ſolam denominationem extrinſecam à veritate, quam poſſunt in intellectu cauſare, hìc conſequenter aſſerunt inter veritatem eſſendi, & veritatem cognitionis intervenire ſolam habitudinem analogiæ attributionis illius, quæ æquivocationem inducit, itaut veritas ſecundum ſuam propriam rationem, & formali modo reperiatur in cognitione, & per poſterius dicatur de re vera deſumpta denominatione à veritate cognitionis; unde ſicut ſanum eſt analogum attributionis, quod de uno tantum analogato dicitur intrinſecè, ac formaliter, de aliis verò per ſolam denominationem ab illo, ita verum in hac ſententia eſt analogum attributionis ejuſdem omninò rationis, quod de cognitione dicitur formaliter, & propriè, quia vera eſt intrinſecè, de rebus verò ſolum per denominationem extrinſecam ſumptam à veritate cognitionis, quatenus cauſa illius ſunt. Hurtad. tamen, quamvis & ipſe teneat veritatem in rebus reperiri per ſolam extrinſecam denominationem à veritate cognitionis deſumptam, adhuc tamen aſſeverat unitatem non prius uni, quam alteri convenire, actui nempe, vel objecto, ſed utrique ex æquo, quia eſt omninò eadem veritas formaliter in utroque; nec enim eſt in objecto una, & alia in actu, ſed eſt una, & eadem intrinſeca actui, & extrinſeca objecto; quod non videtur ſatis conſequenter dictum, nam & eadem ratione diceretur ſanitatem ex æquo medicinæ, & animali convenire, quia eſt omninò eadem ſanitas in utroque formaliter, nec enim una eſt in animali, & in medicina altera, & tamen hoc non obſtante dicitur ſanitas prius animali convenire, & medicinæ poſterius, ſic ergo pari modo dicendum erit de veritate in præfata ſententia ad conſequenter loquendum.

Alii verò, quia ultra veritatem, quæ eſt in rebus per extrinſecam denominationem modo prædeclarato in ſuperiori opinione, aliam adhuc veritatem intrinſecam, & formalem in rebus agnoſcunt, quæ ſit conformitas rei vel ad ſua principia, vel ad intellectum actu, vel potentia concipientem rem, ſicuti eſt, negant veritatem analogicè dici de veritate rei, & cognitionis analogia attributionis prædeclarata, cum veritas ſit quid intrinſecum in utroque, neque tamen adhuc dici univocè, quia longè diverſa eſt veritas cognitionis à veritate rei, ſed æquivocè, & ad ſummum ſecundum analogiam quamdam proportionis, quæ in eo conſiſtit, quod ſicut verum in cognitione requirit conformitatem cum objecto, ita verum in objecto requirit conformitatem cùm cognitione, ita docet Suarez diſputatione octava, ſect. 8. num. 12. quem ſequitur Meuriſſe lib. 2. ſuæ Metaphyſic. cap. 3. part. 2. quæſtione ſexta, ubi ab initio ſupponit veritatem non eſſe univocam ad veritatem rei, & cognitionis, quia nulla eſt ratio communis una, & nullus conceptus huic utrique veritati ex æquo conveniens (quaſi ad univocationem conceptus requiratur, quod omnino uniformiter, & ex æquo convenit ſuis ſignificatis, quam doctrinam ipſemet damnaverat ſupra lib. 1. quæſt. de entis univocatione, ubi cum aliis Scotiſtis plures aſſignat univocationis gradus) unde concludit in ſolo nomine convenire ſervata ſolùm analogia proportionalitatis a Suarez declarata, ac etiam inæqualitatis per prius, & poſterius; nam ſi ſermo eſt de veritate, ut rebus convenit per ſolam extrinſecam denominationem à veritate cognitionis deſumptam, prius dicitur de veritate cognitionis, poſterius de veritate rerum, quia his convenit dependenter ab illa; ſi verò de veritate ſit ſermo, quæ rebus etiam convenit per denominationem intrinſecam, ſic inquit veritatem prius dici de veritate rei, quam de veritate cognitionis; immò in hoc ſenſu ait tantum abeſſe, quod veritas rei dicatur à veritate cognitionis; quod potius veritas cognitionis dicitur à veritate rei, cum enim veritas rei conſiſtat in eo, quod res ita ſit, ſicut debet eſſe juxtà ſua principia, veritas cognitionis conſiſtet in eo, quod intellectus rem ita apprehendit, ſicut eſt in ſe, & ſic ex veritate rei ſequitur veritas cognitionis, & non è contra.

175 Averſa quæſt. 6. ſuæ Phyloſoph. ſec. 6. docet veritatem rei, & cognitionis poſſe aliquo modo convenire univocè, ſive ſecundùm quemdam communem conceptum eo veritatis nomine ſignificatum, ſumendo ſcilicet utramque veritatem eodem modo, nempe pro relatione rationis, nam utraque eſt conformitas, eſt relatio coformitatis, una eſt conformitas rei ad cognitionem, alia cognitionis ad rem, igitur ſub conceptu conformitatis, ut ſic conveniunt; ut autem ulterius oſtendat, quem ordinem habeat una veritas cum alia, & quæ ſit prior, aut poſterior, notat aliud eſſe quærere ad quidnam ſignificandum fuerit prius impoſitum nomen veritatis, & aliud quærere de ipſa re ſignificata, cui prius conveniat, nam in primo ſenſu facile conſtat, nomen veritatis prius fuiſſe impoſitum ad ſignificandam veritatem cognitionis, & inde extenſum fuiſſe ad ſignificandam etiam veritatem rerum; ſed quantum ad rem ſignificatam nimirum

mirum quantum ad illam relationem conformitatis una veritas non eſt prior, aut poſterior alia, non eſt prior veritas rei veritate cognitionis, aut è contra, ſed ſunt potius ſimul natura, nam hæ duæ conformitates ſe habent tamquam duæ relationes mutuæ, ſicut ſe habet ſimilitudo, & convenientia in aliis rebus, propria autem regula relativorum eſt eſſe ſimul natura, quia una relatio mutua non eſt cauſa alterius, ergo ex hac parte una non eſt prior, aut poſterior alia; advertit tamen, quod juxtà aliam acceptionem veritatis tranſcendentalis, nimirum pro entitate ipſa rerum, & negatione entis ficti, & non entis, tunc veritas rei eſt prior repræſentativa, quia de hac dicere valet res intantum poſſe intelligi, inquantum veræ ſunt, ſic etiam diſcurrit Smiſinc. tract. de Deo uno diſput. 1. quæſt. 2. num. 42.

Paſqualig. tandem diſput. 69. ſec. 3. quatuor ſtatuit concluſiones, in prima aſſerit veritatem rei, & cognitionis univocè convenire in ratione veritatis, ut ſic, in ſecunda oſtendit nullam inter eas veritates, quatenus tales ſunt, intervenire analogiam nec attributionis, nec proportionis, non primam, quia tunc alterum illorum diceretur tale per denominationem tantum extrinſecam ab alio, hoc enim importat ille analogiæ modus; quod tamen eſt falſum, quia tam cognitio, quàm res ipſæ dicuntur veræ veritate propria, & eis intrinſeca; nec etiam alteram, analogiam intervenire eadem ratione probatur, quoniam in his analogis aliqua ratio eſt propriè in uno, in altero autem ſolum ſecundùm quamdam proportionem, quod hìc dici non poteſt, quia tam propriè, & abſque ulla metaphora ſunt res ipſæ veræ in eſſendo, quam cognitio in repræſentando, & è contra; ſed poſteà in 3. concluſione demonſtrat inter cognitionem, & res poſſe ex alio capite ſalvari utramque analogiam proportionis ſcilicet, & attributionis in ratione veritatis; in quarta tandem concluſione aſſerit, quod præſcindendo ab analogia, & conſiderando utramque veritatem ſecundum propriam rationem, prout eſt quædam ſpecies veritatis determinata, atque ab alia diverſa, veritas in eſſendo eſt prior veritate cognitionis ex natura ſua. Et ex his omnibus concludit veritatem cognitionis, ſive repræſentativam non eſſe propriè ſpeciem veritatis contradiſtincta a veritate in eſſendo, ſed eſſe gradum, ſive rationem diverſam veritatis, quæ advenire poteſt tali veritati in eſſendo, nempè veritati cognitionis, & in ipſa fundari.

176 Pro reſolutione quæſiti, in primis ſtatuendum eſt, veritatem cognitionis, & rei univocè convenire in ratione veritatis, ut ſic. Hæc concluſio debet recipi præſertim ab illis Auctoribus, qui veritatem tam cognitionis, quam rei explicabant per relationem conformitatis; quamvis enim qui veritatem rei explicabant per negationem entis ficti, vel non entis, aut per ſegregationem, & depurationem rei a quocumque ſibi extraneo, poſſent cum aliquo fundamento ab iſta concluſione recedere, quia ſic explicando veritatem rei, non niſi in ſolo nomine cum veritate cognitionis convenire videtur, attamen qui veritatem quoque rei per relationem conformitatis explicant; ſicut etiam veritas cognitionis explicari ſolet, nullo pacto ab iſta concluſione recedere poſſunt, nam utraque veritas eſt conformitas, & utraque per talem relationem explicatur, una eſt conformitas rei ad cognitionem, alia cognitionis ad rem, ergo ſaltem in communi conceptu conformitatis conveniunt; atque ideò ſicut valde conſequenter in hac re Averſa, & Paſqualig. locuti ſunt, quia cum ab initio veritatem rei explicuiſſent per conformitatem vel ad divinas ideas, ut hìc, vel ad intellectum, ut ille, docent deinde veritatem rei cum veritate cognitionis univocè convenire; ita non admodum conſequenter in eadem re diſcurrunt Suarez, & Meuriſſe ob eandem rationem, quia ab initio veritatem in eſſendo uterque per conformitatem explicarunt, unus quidem ad intellectum, alter vero ad propria rei principia; & tamen poſtea negant convenientiam univocam veritatis rei cum veritate cognitionis.

Poteſt autem concluſio noſtra probari omnibus illis rationibus, quibus in noſtra ſchola paſſim probari ſolet univocatio aliorum conceptuum etiam tranſcendentium ad ſua inferiora; quia veritas in eſſendo, quæ eſt paſſio entis, dicit talem rationem veritatis, & conformitatis, ſic etiam veritas in repræſentando, quæ eſt propria cognitionis; cum igitur ambæ includant rationem veritatis, & conformitatis, ut ſic, poterit utique intellectus per virtutem ſuam præciſivam talem rationem communem abſtrahere, in qua conveniunt, illam præſcindendo à rationibus differentialibus, & tunc talis ratio præciſa erit una, & univoca, una quidem, quia ut ſic eſt præcisè ratio conveniendi, univoca verò quia illis a quibus abſtrahitur; convenit ſecundùm idem nomen, ac eandem rationem, aſſumptum de ſe patet, quia veritas in eſſendo eſt conformitas rei ad cognitionem, & veritas in repræſentando eſt conformitas cognitionis ad rem. Conſequentia probatur, quia in tali abſtractione conformitatis, ut ſic, nulla cernitur repugnantia, nec ex parte intellectus, nec ex parte inferiorum, à quibus fieri debet abſtractio, non quidem ex parte intellectus, quia hìc exercere poteſt virtutem ſuam præciſivam ubicumque reperit rationes aliquo modo diſtinctas convenientiæ, & diſconvenientiæ, ſicut contingit in propoſito; nam ratio fundans convenientiam in ratione veritatis eſt diverſa ab ea, quæ ponit diverſitatem, cum exhibeant effectum formalem diverſum; nec eſt repugnantia ex parte illorum inferiorum, quando enim veritas cognitionis ad veritatem rei comparatur, non adeò inter ſe diverſæ inveniuntur, quin aliquo communi conceptu convenire poſſint veritatis, & conformitatis, ut ſic; & ſanè non alia ratione dicitur intellectus ab homine, & equo rationem animalis abſtrahere poſſe, aliiſque animalibus, niſi quia intellectus puram concipit rationem convenientiæ inter illa, præſcindendo prorſus à rationibus particularibus differentialibus, & propriis; & hæc ratio eſt adeò evidens, ut aliam addere pro hujus concluſionis probatione non ſit neceſſe. Confirmari tamen adhuc poteſt, & amplius declarari hæc ratio, quia licet iſtæ veritates rei, & cognitionis ſecundum proprias rationes differentiales conſideratæ ſint inter ſe diverſæ, adeò ut diverſas veritatis ſpecies conſtituant, quarum una eſt realis, & in eſſendo, alia intentionalis, ac in repræſentando; adhuc tamen in ſingulis invenitur communis ratio veritatis, & conformitatis, ut ſic, ratione cujus una communicat cum alia, & in hoc conceptu communi conformitatis, ut ſic, fundari poterit univocatio veritatis, ut ſic, ad utramque.

177 Secundò aſſerendum eſt contra Paſqualig. veritatem cognitionis, ſive repræſentativam eſſe quamdam ſpeciem veritatis contradiſtinctam à veritate in eſſendo, & quidem hoc aſſertum ſequitur ex præcedenti; ſi enim veritas in communi univocè dicitur de veritate in eſſendo, & in repræſentando, & tam res, quam cognitio per proprias rationes differentiales ſibi contrahunt, & appropriant rationem illam communem, & generalem, ſequitur evidenter ex tali contractione conſtitui diverſas veritatis ſpecies abinvicem condiſtinctas; & quidem hæc conſequentia eſt evidens, quia non aliter, nec alia ratione animal per rationalitatem, & irrationalitatem contractum dicitur hominem, & brutum conſtituere, veluti ſpecies abinvicem contra diſtinctas, ſpecies enim conſtituitur ex ratione differentiali ſuperaddita generi. Immò hoc eſt adeò evidens, ut apertis verbis id fateatur Paſqualigus in eadem ſectione tertia, numero quarto, ubi ait quod ſi veritas cognitionis, & veritas in eſſendo conſiderentur ſecundum proprias rationes differentiales, tunc hæ veritates ſunt diverſæ inter ſe, itaut conſtituant diverſas ſpecies, quarum alia eſt veritas realis in eſſendo, alia veritas intentionalis in repræſentando; malè ergo id negat poſteà numero octavo, & ſatis inconſequenter ad concluſionem primam, ubi aſſerit conceptum veritatis in communi, ut ſic, univocè deſcendere in veritatem rei, & cognitionis, cum hìc deſcenſus poni nequeat, niſi veluti generis in proprias ſpecies, quoniam diverſitas ſpecierum conſtituitur per diviſionem generis, aut ſaltem quaſi generis in ſpecies, quod addo ad excludendam tacitam reſponſionem, quod non omne univocum per contractiva diverſæ rationis coarctabile eſt genus, nec enim ego in tanto rigore de genere loquor, neque ob hanc rationem negat Paſqualigus hanc eſſe diviſionem generis in ſpecies, ſed ea præcisè de cauſa, quia veritas cognitionis non eſt ſpecies propria contradiſtincta à veritate in eſſendo, cùm in ea fundetur, quod eſt contra rationem ſpeçiei ab alia contradiſtinctæ, quam rationem poſtea diſſolvam.

178 Tertiò ad oſtendendum quem ordinem inter ſe ſervent prioris, & poſterius veritas rei, & cognitionis, recolendum eſt, quod diximus ſupra numer. 134. in rebus duas conſiderari poſſe cognoſcibilitates, unam extrinſecam, quæ habetur per meram denominationem extrinſecè deſumptam à cognitione poſſibili, alteram intrinſecam, quæ conſiſtit in intrinſeca aptitudine, quam res habent in ſeipſis, ut cauſare poſſint, vel ſaltem terminare cognitionem de ſeipſis; nam juxta hanc diſtinctionem duplex quoque veritas poteſt rebus convenire, una per denominationem merè extrinſecam à veritate, quæ eſt in intellectu, qua res denominatur conformis intellectui apprehendenti, altera per denominationem intrinſecam, qua unaquæque res ex intrinſeca, & propria natura conformabilis eſt intellectui actu, vel potentia concipienti rem ſub tali ratione entis realis. Itaque ſi ſermo ſit de veritate primi generis, ſatis exploratum eſt veritatem prius convenire cognitioni, quam rebus, quia rebus convenit dependenter à cognitione, & univerſaliter loquendo, quæ ſunt talia per ſolam extrinſecam denominationem ab aliis, poſterius ſunt talia, quam ea, quæ ſunt talia intrinſecè, & quæ ſunt cauſa, & ratio cur alia denominentur extrinſecè talia, quod explicari, & practicari poteſt in conſueto exemplo de ſano, quod intrinſecè, & prius convenit animali, extrinſecè autem, & poſterius medicinæ, ac deambulationi, in hoc igitur ſenſu veritas prius dicitur de veritate cognitionis, quàm de veritate rei; cæterum non ſecundum hanc rationem, vel denominationem ſumitur verum, cum dicitur paſſio entis, quia ut ſæpè dictum eſt, nequit paſſio realis, & poſitiva entis in ſola denominatione extrinſeca conſtitui; neque in hoc ſenſu dicimus verum de veritate cognitionis, & rei univocè prædicari, immò ſic æquivocè prędicatur, & inter ens ſolum aſſignari poteſt aliqua analogia attributionis per extrinſecam denominationem, ut dicimus de ſano reſpectu dietæ, & animalis.

179 At ſi loquimur de poſteriori genere veritatis, quæ intrinſecè reperitur in rebus, tunc è contra aſſerendum eſt, veritatem prius rebus convenire, quam cognitioni, ob eandem rationem, quia nimirum in hoc ſenſu veritas convenit cognitioni dependenter à rebus, quod probatur tum auctoritate, nam hac de cauſa dicebat Ariſt. cap. de ſubſtantia ab eo quod res eſt, vel non eſt, orationem dici

dici veram, & falſam, ut nimirum indicaret veritatem cognitionis in repræſentando dependere à veritate rei in eſſendo, & 2. Met. tex. 4. ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci, ut ibi Doctor explicat in expoſitione textus notab. ſecundo. Tum etiam ratione, quia veritas rei in eſſendo concurrit in genere objecti ad cauſandm veritatem repræſentativam in cognitione; & hæc eſt veluti effectus illius, atq; ideò poſterior ea, qua de cauſa dici ſolet cognitionem ſupponere objectum, quod repræſentare debet; tum quia veritas cognitionis ordinatur ex natura ſua ad repræſentandum objectum ſecundùm ſuam veritatem, veluti quoddam exemplar illius, & imago, ſed veritas imaginis, & exemplaris dependet à veritate imaginati, & exemplati, ergo &c. Rurſus idipſum in ipſamet cognitionis entitate oſtendi poteſt, nam in ipſamet cognitione vera duplex veritas reperitur ex dictis nu. 130. nempè veritas tranſcendentalis, quæ ejus conſequitur entitatem, & veritas repræſentativa, quæ illi convenit in ordine ab objectum, quod repræſentat, quæ veritates ita inter ſe ordinantur, ut repræſentativa fundetur in tranſcendentali, nam veritas repræſentativa fundatur in entitate cognitionis, & conſequenter in veritate entitatis ejus, niſi enim cognitio ſuam propriam, ac veram entitatem haberet, utiq; veritatem repræſentativam fundare non poſſet. Deniq; veritas tranſcendens præcedit repræſentativam ea prioritate, à qua non convertitur ſubſiſtendi conſequentia, nam in ipſamet cognitione, ut loc. cit. diximus, poteſt illa eſſe ſine iſta, ut conſtat in cognitione falſa, quæ habet veritatem ſuæ eſſentiæ abſque veritate repræſentationis, non è contra; & in ordine ad cætera objecta certum eſt, cognitionem eſſe non poſſe abſq; illis, benè tamen è contra, unde dicebat Ariſt. cap. de ad aliquid, ſi datur ſcientia datur & ſcibile, non tamen è contra, quia dari poteſt ſcibile ſine ſcientia, ergo veritas in eſſendo à toto genere veritatem in repræſentando præcedit, & hæc ab illa oritur, ut docet Scotus loc. cit. 2. Met. in expoſitionem tex. 4. notab. 2.

180 Hinc ſequitur inter veritatem rei, & cognitionis aſſignari poſſe analogiam inæqualitatis, quæ explicari ſolet per prius, & poſterius, vel ſecundum ordinem, vel ſecundum perfectionem, ut delaratum eſt diſp. 2. Log. q. 5. art. 1. nam prius deſcendit veritas in veritatem rei, quam cognitionis, cum huic conveniat dependenter ab illa; poteſt etiam aſſignari analogia attributionis, non quidem dictæ per denominationem extrinſecam tantùm à primo analogato, ſed per denominationem intrinſecam in omnibus, licet adhuc cum ſubordinatione, & dependentia unius ad aliud, qualem ibid. loc cit explicuimus, & intercedere diximus inter Deum, & creaturam ſubſtantiam, & accidens in ratione entis diſp. 2. poteſt, inquam, talis analogia attributionis inter veritatem rei, & cognitionis intercedere, quatenus veritas convenit cognitioni dependenter à veritate rei, ut probatum eſt. Unde non ſatis conſequenter in hac re videtur loqui Paſqualig. loc. cit. ubi cum nobiſcum teneat veritatem rei, & cognitionis inter ſe univocè convenire, & veritatem, ut ſic, prius competere veritati rei, quàm cognitionis, quia huic convenit dependenter ab illa, inquit poſteà veritatem. ut ſic, æqualiter deſcendere in utramq; veritatem; ſanè hęc non videntur ſatis cohærere, ſi namq; veritas prius deſcendit, & contrahitur ad veritatem rei, quam cognitionis, quomodo æqualiter deſcendit in illa, & cum omnimoda, ac perfecta æqualitate, ut ipſe loquitur? fortè dicet per hanc perfectam æqualitatem ipſe intelligere perfectam unitatem, & indiviſibilitatem ejuſdem rationis formalis, ſecundum quam deſcendit in utramque, quia ſi ſecundum hanc inæqualiter deſcenderet, jam non ſalvaretur unitas conceptus communis, & univocatio ejus ad ſua inferiora. Hoc ſenſu concedimus, & nos æqualiter deſcendere, ſed modus loquendi non eſt bonus, quia tunc aliqua natura communis dicitur inęqualiter deſcendere in inferiora, cum prius in unam ſpeciem deſcendit, & poſtea in aliam, ut conſtat de ſpeciebus numerorum, prius enim deſcendit numerus in binarium, quàm in ternarium, vel perfectiori differentia ad unam contrahitur ſpeciem, quam ad aliam, qua ratione inquit Ariſt. 7. Phyſic. 31. & 3. Metap. 11. ſolam ſpeciem athomam in individua deſcendere cum omnimoda æqualitate, quia cum omnimoda uniformitate ab illis participatur quoad per ſe ordinem, & perfectionem eſſentialem; tum quia juxtà modum loquendi Paſqualig. omnes conceptus communes univocè pari, & æquè perfecta ęqualitate in ſua inferiora deſcenderent, quod eſt contra communem loquendi modum, & præſertim Ariſt. loc. cit. ac etiam contra rationem, quia conceptus univoci, quo ſunt communiores, cum minori æqualitate deſcendunt in ſua inferiora, & quo minus communes, cùm majori, unde tandem infima ſpecies deſcendit cum omnimoda æqualitate.

181 Petes, cuinam veritati ex dictis primò impoſitum ſit nomen veritatis ex primæva ſui ſignificatione, num veritati rei, vel potius cognitionis Paſqualig. & Meuriſſ. loc cit. inquiunt neutrum poſſe firmiter, & cum veritate aſſeri, quia de facto uſus obtinuit, ut æquè dicatur hoc nomen de vero rei, ac de vero cognitionis, atq; ideò quęſitum relinquunt inſolutum. Suarez autem, & Averſa volunt nomen veritatis prius fuiſſe impoſitum ad ſignificandam veritatem cognitionis, & inde fuiſſe extenſum ad ſignificandam etiam veritatem rerum, & ratio eſt, quia veritas cognitionis nobis notior videtur, & magis obvia; & hoc etiam ego magis probabile arbitror, & falſum eſt quod ait Meuriſſe uſum de facto obtinuiſſe, ut æquè dicatur veritas de vero rei, & cognitionis, nam in conſueto modo loquendi etiam apud vulgares frequentius nomen veritatis tribuitur actui intellectus, quam objecto, dicimus enim opinionem veram, exiſtimationem veràm, non ſic de aliis rebus; ſed quicquid ſit de hoc, parum refert, quia hic veritatis naturam, & ſignificatum perſcrutari intendimus, non autem nominis impoſitionem.

Argumentorum ſolutio.

IN oppoſitum arguitur; Primò contra primam concluſionem probando veritatem non dici univocè dę veritate rei, & cognitionis, nam veritas reperitur in rebus dumtaxat, ſicut ſanitas in medicina, nimirum cauſaliter ſolum, non formaliter, quatenus ſicut medicina ſanitatem in animali cauſare poteſt, ita res verum judicium in intellectu de ſeipſa, ſicut ergo ſanitas æquivocè dicitur de animali, & medicina, ita veritas de re, & cognitione, probatur aſſumptum Vaſq. 1. p. diſp. 77. cap. 4. quia in rebus non datur falſitas niſi cauſaliter, non enim alia ratione res aliqua dicitur falſa, ut aurum falſum, niſi quia eſt cauſa falſæ exiſtimationis, & præbet occaſionem erroris, dum apparet aliter, quam eſt, ergo ſimiliter non datur alius modus veritatis in rebus; tum quia aliud eſt rem eſſe conformem, & veram, aliud cauſare cognitionem conformem, & veram, hoc ſecundum convenit rebus, non primum. Deinde arguit Suar. quia hic intercedere non videtur unus conceptus objectivus ſecundum aliquam rationem communem, nam longè eſt alia ratio veritatis in cognitione, quam ſit in aliis rebus, unde ſolum concedi poteſt quædam proportionalis analogia, quę in hoc conſiſtit, quod ſicut veritas compoſitionis requirit illam conformitatem inter eſſe rei, & judicium, ita veritas tranſcendentalis requiri talem entitatem rei, quæ adæquari poſſit proprio conceptui, vel ideę. Tandem occurrit hìc illa difficultas tacta n. 136. quod ſi datur hic conceptus veritatis communis, & univocus ad tranſcendentalem, & repræſentativam, tunc dabitur conceptus veritatis communior ipſa veritate tranſcendenti, quod videtur abſurdum, cum cònceptus tranſcendentes ſint cæteris communiores.

182 Reſp. negando aſſumptum, cujus oppoſitum probatum eſt qu. præced. nu. 124. nimirum dari in rebus veritatem, & intelligibilitatem intrinſecè, & formaliter, non autem cauſaliter tantùm; ejus verò prima probatio à Vaſquez adducta oſtendit quidem dari talem modum falſitatis, ac veritatis, ſed non probat non dari alium modum veritatis, quæ rebus ineſt formaliter, & intrinſecè, cui veritati an detur falſitas oppoſita, quia juxtà talem modum res omnis eſt vera qu. ſeq. diſcutiemus; ſed neq. altera probatio urget quia res non ideò præcisè dicitur vera in eſſendo, quia cauſat, vel cauſare poteſt cognitionem ſibi conformem, ſed præſertim quia conformabilis eſt cognitioni, quam cauſare poteſt, vel ſaltem terminare; quinimmò ſi res præcisè diceretur vera per talem reſpectum cauſalitatis, quia nimirum veram de ſeipſa poteſt in intellectu cauſare notitiam, tunc non omnis res eſſet vera tranſcendentaliter, quia non omnia entia realia ſunt objecta motiva, & cauſativa cognitionis, vel ſpeciei in intellectu, ſed quædam ſunt merè terminativa, ut conſtat de relationibus ex dictis diſp. 6. de Anim. q. 5. art. 1. itaq; poteſt utiq; res extrinſecè denominari vera a veritate cognitionis, quam cauſare poteſt, ut benè probat Vaſquez, ſed aduc ulterius denominari poteſt vera intrinſecè, & formaliter. Ad 2. ex Suarez negatur aſſumptum, ad cujus probationem dicendum eſt longè quidem diverſam eſſe rationem veritatis tranſcendentis à ratione veritatis repræſentativæ loquendo de rationibus ſpecialibus, & determitatis, convenire tamen in ratione cõmuni veritatis, & conformitatis, ut ſic; & certè inter illas majorem aſſignari poſſe analogiam, quam ſolius proportionalitatis, etiam in principiis ipſius Suarez; cùm enim ipſe in rebus agnoſcat veritatem, & conformitatem etiam per intrinſecam denominationem, benè poterat inter utramq; veritatem interponere analogiam attributionis per formam intrinſecè participatam ab utroq; analogato, cum talis analogia apud ipſum detur, immò ut conſequenter loqueretur, ita aſſerere tenebatur, cum enim ſecundùm ipſum omnis analogia proportionalitatis includat ſemper aliquid metaphoræ, ac improprietatis, nequaquam inter utramq; veritatem ſolam proportionalitatis analogiam interponere poterat, quia etiam ſecundum ipſum tam res, quam cognitio in ſuo proprio ordine veræ dicuntur abſque ulla metaphora, vel improprietate. Ad 3. negatur falſitas conſequentis, non enm ideo conceptus aliquis dicitur traſcendens, quia dari nequeat conceptus communior ipſo, ſed quia communis eſt enti creato, & increato, & in quolibet ente includitur quidditativè, vel identicè; unde diſp. 2. q. ult. art. 2. non ideo negatus eſt conceptus communis univocus enti reali, & rationis, quia ens reale, eſt tranſcendens, ſed quia repugnat conceptus præſcindens ab ente reali, & rationis, quæ repugnantia hic non intervenit, cum utraq; veritas tam tranſcendentalis, quam repræſentativa ſit quid reale.

Secundò arguit Paſqualig. contra 2. concl. probãdo veritatem repræſentativam nõ eſſe propriè ſpeciem veritatis contradiſtinctam à veritate in eſſendo; nã ſpecies contradiſtincta ab alia non poteſt fundari in ipſa, quia conſtituitur per oppoſitam differentiam, & habet incompoſſibilitatem ad eſſendum ſimul cum differentia ſpeciei contradiſtinctæ, ex vi enim incompoſſibilitatis differentiæ dividunt rationem communem; ſed veritas repręſentativa non eſt incompoſſibilis cum veritate in eſſendo, ſed in ipſa fundatur, ergo &c. Deinde ſpecies contradiſtinctæ cum immediatè ponantur ſub eodem

eodem genere, una non eſt prior natura altera, ſed æquè primò conſtituuntur, quippè earum differentiæ æquè primò adveniunt generi, ſed veritas cognitionis eſt poſterior natura veritate in eſſendo, cum in ipſa fundetur, ergo &c. Demum una ſpecies non eſt de conſtitutivo alterius, neque in ea includitur, ſed veritas tranſcendentalis includitur formaliter in veritate repræſentativa, alioquin hæc non eſſet veritas realis, ergo &c.

183 Reſp. utique unam ſpeciem non poſſe cum alia formaliter coincidere, cùm per oppoſitas conſtituantur differentias, benè tamen materialiter, quo pacto non opponuntur, & una concurrere poteſt ad conſtitutionem alterius, explicat hoc eleganter Ant. And. 10. Metaphyſ. quæſt. 2. dicens nullum eſſe inconveniens aliqua eſſe oppoſita uno modo, putà ſi conſiderentur ſecundum ſe, ut habent formas ſuas proprias, & alio modo non eſſe oppoſita, ſi conſiderentur nimirum ut alterum includitur in altero, & eſt pars alterius, hoc declarat exemplo corporis pro altera parte compoſiti, quod quidem ſecundum ſe, & abſque anima conſideratum, ut habens aliquam formam propriam, opponitur animali, ſicut inanimatum animato, ſecundum verò quod conſideratur, ut pars animalis, & informatum anima, ſic non opponitur animali, ſed eſt ejus materialis pars; ſimiliter eſt de duabus ſpeciebus numeri, puta quaternario, vel ternario, nam quaternarius conſideratus ſecundum ſe, & formam ſuam propriam, eſt diverſa ſpecies à quinario, ſi verò conſideratur, ut includitur in quinario, & eſt pars ejus, ſic non diſtinguitur ſpecie ab ipſo; quam etiam doctrinam in terminis tradidit, & eiſdem exemplis firmavit D. Thom. 10. Metaphyſic. lec. 4. & ante ipſum noſter Alenſis eodem lib. 10. Metaphyſ. quæſt. illa in tex. 17. utrum unum, & multa ſint contraria; quod adhuc etiam declarari poteſt aliis exemplis in ſpeciebus quantitatis tam continua, quam diſcreta, numerus namque qui eſt quantitas diſcreta fundatur in quantitate continua, & ex ea conſtituitur, tamquam ex ſuis partibus; ſic etiam in quantitate continua, linea concurrit ad conſtitutionem ſuperficiei, & ſuperficies ad conſtitutionem corporis, & tamen iſtæ ſingulæ ſunt ſpecies quantitatis continuæ inter ſe diverſæ, ut fusè declaratum eſt diſput. 7. Logic. quæſt. 2. artic. 2. in ſolutione ad primum; ſic igitur in propoſito dicendum erit, quod eſtò veritas repræſentativa fundetur in veritate entitativa, ex hoc non benè infertur non eſſe ſpecies abinvicem contradiſtinctas. Ad 2. major non eſt univerſaliter vera, ſed tantum quando genus eodem ordine deſcendit in ſuas ſpecies, contingere tamen poteſt quod non eundem ordinem ſervet, & hoc fit præcipuè, quando in unam ſpeciem deſcendit dependenter ab alia, ſic prius deſcendit numerus in quinarium, quam in ternarium, vitalitas prius ad potentiam vitalem contrahitur, quam ad actum vitalem, quia hic eſt vitalis dependenter ab illa, ens prius in Deum, quam in creaturam; & in ſubſtantiam, quam in accidens, quia hæc ſunt entia dependenter ab illis, ſic pariter in propoſito eſt ſuo modo dicendum. Ad ultim. occurrendum eſt, ut ad primum, neque minor ex integro concedi debet, quia veritas entitativa non concurrit ad repræſentativam, ut formale conſtitutivum ejus, ut aſſumitur in minori, ſed ut conſtitutivum materiale, ac ut ejus fundamentum, quia hæc fundatur, & radicatur in illa, & hac de cauſa ipſa quoque veritas repræſentativa dicitur realis, & aliquid reale importare.

Tertiò arguitur ad probandum veritatem cognitionis non eſſe poſteriorem veritate rei, ſed potius priorem, aut ſaltem ſimul natura; nam nomen ipſum veritatis ex primæva ſui ſignificatione impoſitum eſt ad ſignificandam veritatem cognitionis, & inde translatum ad ſignificandam veritatem rei. Deinde, quia ultra veritatem, quæ eſt in rebus per denominationem extrinſecam, non debet alia admitti per denominationem intrinſecam, immò hæc in nullo differt ab illa, rem namque eſſe cognoſcibilem, ſicut eſt, quod eſt eſſe veram, aliud formaliter non eſt, quam intellectum poſſe illam cognoſcere, ſicut eſt, unde ex tali aptitudine, & poſſibilitate intellectus præcisè oritur in re per extrinſecam denominationem aptitudo, ut ſic ita cognoſcibilis. Tandem concedendo etiam, quò talis aptitudo in rebus ponat intrinſecam relationem veritatis, & cognoſcibilitatis, correſpondentem aptitudini intellectus ad illas ita cognoſcendas, non adhuc ſequitur veritatem prius convenire rebus, quam intellectui, vel cognitioni, ſed potius eſſe ſimul natura, quia hę duæ conformitates ſe habent, tamquam duæ relationes mutuæ, quæ ſunt ſimul natura, nec una præcedit aliam, ut arguebat Averſa cit. ſuprà numer. 175. cum Smiſinch.

184 Reſp. aſſumptum eſſe dubium, ut diximus, ſed quando etiam concedatur, non benè inde deducitur conſequentia quia hic non eſt quæſtio ipſius nominis impoſitione, ſed de re ſignificata per nomen veritatis, & dicimus ex natura rei prius convenire rebus, quam cognitioni, etiamſi quoad nos, & ex hominum inſtituto nomen veritatis prius fuerit impoſitum cognitioni. Ad 2. negatur aſſumptum cum ejus probatione, cui abundè ſatisfactum eſt ſupra numer. 134. ſolvendo argumenta Hurtad. nam illa denominatio, de qua fit mentio in argumento præcisè ſumitur ex veritate extrinſeca, ut denominante objectum vel cauſam ſuam, at veritas rerum, quæ eſt proprietas entis, non ſumitur ex illa denominatione, ſed ex ipſa rei entitate, ut habente conformitatem ad intellectum, atque ideò eſt denominatio intrinſeca, quæ natura præcedit veritatem cognitionis, quod ex eo evidenter deducitur quia objectum eſt natura prius potentia, & in tali priori ritate ſupponitur in objecto aptitudo aliqua ratione cujus aptum ſit terminare actum potentiæ, ut conſtat de colore, & ſono reſpectu viſus, & auditus; ſic igitur pariter in ente, ut intelligibile, & verum dicatur, quantum opus eſt, dicatur objectum intellectus, non ſufficit facultas extrinſeca, quæ vim habeat, & aptitudinem illud intelligendi, ſed etiam ex parte ipſius entis ſupponi debet aptitudo intrinſeca, ratione cujus poteſt actum hujuſmodi terminare. Ad 3. aliud eſt comparare adinvicem veritatem tranſcendentalem, & repræſentativam, ut ſunt duæ ſpecies veritatis, ut ſic & aliud eſt comparare rem ipſam, & intellectui conformem; vel conformabilem, & è contra intellectum, vel cognitionem, ut conformabilem illi; in hac enim ſecunda comparatione conferuntur ſimul objectum, & potentia, vel cognitio, & in hoc ſenſu utique verum eſt relationes inter ipſa verſantes eſſe ſimul natura, ſi uniformiter ſumantur, ut arguebat Averſa, conformitas enim actualis cognitionis ad rem correſpondet conformitati actuali rerum ad cognitionem, & conformitas aptitudinalis cognitionis, quatenus poſſibilis, correſpondet conformitati rerum ad cognitionem, quatenus poſſibilem; at in priori comparatione non conferuntur invicem in ratione objecti, & potentiæ, ſed velut duæ ſpecies ſub eodem genere contentæ; unde illa prior comparatio fieri poteſt in ipſamet cognitione conferendo veritatem repręſentativam cum ejuſdem veritate entitativa, quam utique non reſpicit in ratione objecti, quia aliud quid diſtinctum repræſentat, nec ejus conformitas in repræſentando terminatur ad illam veritatem entitativam, adeòut debeat eſſe ſimul natura cum ipſa; unde conſtat, Averſam cum Smiſinch. in hac re vehementer hallucinatum eſſe, dum primam comparationem confundit cum ſecunda.

185 Hic quæri ſolet, an veritas tranſcendentalis ſit æqualis in omnibus rebus; cui dubitationi occaſionem dedit Ariſt. 2. Met. tex. 4. ubi expreſſis verbis docuit veritatem eſſe in rebus inæqualem, juxtaque ipſarum rerum veritatem diverſos habere gradus, itaut illæ ſint aliis veriores, quæ vel ſunt perfectiores in eſſendo, vel ſunt aliis cauſæ, ut veræ ſint; inquit enim, *quare veriſſimum etiam eſt id, quod poſterioribus, ut vera ſint, cauſa eſt*, & tandem concludit in fine textus, *ſicut ſecundum eſſe unumquodque ſe habet, ita ſecundum veritatem*, & licèt poſſit eſſe dubium, de qua veritate ibi loquatur Ariſt. num de veritate incomplexa, quæ eſt paſſio entis, vel de complexa, quæ eſt veritas propoſitionis, & juxtà hoc utrùm intendat de primis principiis, & cauſis incomplexis, cujuſmodi ſunt ſubſtantiæ immateriales, vel de principiis complexis; ut ſunt primæ dignitates, & communia axiomata, frequentior tamen, ac magis Interpretum expoſitio recepta eſt, quod de utriſq; loquatur, immò principalius de incomplexis, ut ibidem exponunt Scotus, & Alenſis, quia eo loci probare intendit, quod ſubſtantiæ immateriales ſunt veriſſimæ, de quibus eſt ſapientia, quæ Metaphyſica nominatur; At ex alia parte hoc apparet valde difficile quia, ſivè veritas tranſcendentalis explicetur per conformitatem ad divinas ideas, ſivè ad intellectum, videtur potius in omnibus æqualis, ac in indiviſibili conſiſtere, unaquæq; enim res conformis eſt ſuo conceptui; & ſuæ ideæ, & non minus conformis eſt ſuæ ideæ infima creatura, quam quælibet quantumvis perfecta, videtur ergo veritas in omnibus rebus æqualis, ac planè in indiviſibili conſiſtere; hac de cauſa varii modi dicendi excogitati ſunt ad hoc dubium diſſolvendum.

186 Primò Fonſeca in eum Ariſt locum duplicem inquit poſſe in unaquaque re conformitatem conſiderari, unam quidem ad propriam ideam, quam habet in divina mente, & hanc ait eſſe utique in omnibus æqualem, & nullos admittere gradus; res enim dicuntur verę, quia adæquantur conceptui, quem Deus de ſingulis habet, cum ergo omnes æquè confirmentur cum divinis ideis, ſequitur in hoc ſenſu omnes eſſe æqualiter veras. Alia conformitas in rebus conſiderari poteſt penes imitationem quandam, & acceſſum ad conceptum de primo, & perfectiſſimo ente, & hanc inquit in creatis rebus eſſe inæqualem, & in una re eſſe majorem in alio minorem, ſecundum quod magis, vel minus divinam imitatur perfectionem, & iuxta hunc ſenſum unam rem dici veriorem alia. Hunc dicendi modum reiicit Averſa q. 6. ſec. 8. quia res non dicuntur verè per conformitatem, aut aſſimilationem ad conceptum illum perfectiſſimi entis; quamvis ergo res dicantur magis aut minus accedere ad illum conceptum, eumve imitari, non propterea dicentur aliæ aliis veriores. Cæterum res poſſe etiam in hoc ſenſu aliquo pacto dici veras teſtatur Alenſis loco cit. imò inquit Avic. 9. ſuæ Met. cap. 6. in hoc ſenſu poſuiſſe latitudinem graduum in veritate entium, quia illud, quod plenius aſſequitur rationem eſſentiæ, eſt verius ens, quam illud, quod aſſequitur ſub aliqua limitatione, primus autem motor aſſequitur plenitudinem entis non ſub gradu limitato, ergo in primo verius ſalvatur ratio entis, quam in aliis; non ergo omnino fictitium, & novum eſt hoc veritatis ſignificatum, iuxta quod Fonſec. aſſignat gradus in veritate rerum prout magis, vel minus limitate aſſequuntur rationem eſſentiæ, & primum ens imitantur, potius ergo ex eo capite hic dicendi modus eſt impugnandus; quia veritas in eo ſenſu accepta non eſt proprietas entis, de qua hic eſt ſermo, & de qua ibi Ariſt. loquitur ſed eſt veritas accepta pro conformitate vel ad intellectum modo ſupra explicato, vel ad divinas ideas, ut teneat ipſe Fonſec. cum ergo iuxta hanc acceptionem non habeat gradus, nec ſuſcipiat magis, & minus, ut ipſe fatetur; conſequenter fateri debet veritatem, quę eſt paſſio entis, eſſe ęqualem in omnibus, & parum refert ad

ad ſolutionem præſentis dubitationis, quod veritas in alia acceptione, in qua non eſt paſſio entis, habeat gradus.

187 Secundò ipſe Averſa loc. cit. inquit, quod cum dicitur unum ens eſſe magis verum, quam aliud, verum ſumi ſimpliciter pro ipſo ente, ac ſi dicatur eſt magis ens, & ideo Ariſt. dixiſſe, ſicut res ſe habent ſecundum eſſe, ita ſecundum veritatem, id eſt ſicut denominantur ſecundùm eſſe, ita ſecundùm veritatem, quia ens, & verum pro eodem ſumuntur, denominatur autem unum magis ens, quàm aliud, quia vel eſt prius, vel magis neceſſarium in eſſendo; unde juxta hanc explicationem non veritas formaliter ſumpta habet diverſos gradus, ſeu ſuſcipit magis, & minus, ſed ſolùm materialiter nimirum ipſum ens verum. Sed hunc dicendi modum optimè impugnat Paſqualig. diſp. 67. ſect. 4. nu. 7. tum quia Ariſt. loc. cit. dum ponit gradus in veritate, loquitur de ratione veritatis formaliter acceptæ, non materialiter, ut conſtabit textum conſideranti. Tum quia ſubjectum, & paſſio ob perfectam eorum identitatem, & affinitatem ita ſe habent, quod ſi unum ſuſcipit magis, & minus, etiam & aliud, unde quia albedo ſuſcipit magis, & minus, etiam & diſgregare ſuſcipit magis, & minus, ſi ergo ens magis, & minus ſuſcipit, idem quoque dicendum erit de veritate formaliter accepta, vel ſi hæc non ſuſcipit, ſignum erit neque ſubjectum, quod eſt ens, ſuſcipere. Tum tandem quia falſũ quoque eſt ens in ratione entis ſuſcipere magis, & minus, nã aliud eſt unum eſſe perfectius ens alio, aliud eſt eſſe magis ens illo, primum utique eſt verum, at non ſecundum, neque ex illo poteſt hoc deduci; quia inæqualitas perfectionis non ponit magis, & minus in ratione entis, nam magis, & minus ſecundum eandem rationem contingere debent, non ſecundum diverſas, at quando ſubſtantia v. gr. dicitur perfectior eſſentia, vel perfectius ens accidente hoc planè non attenditur penes rationem ipſam entis, quia hæc conſiſtit in indiviſibili, & indiviſibiliter ab utroque participatur, ſed penes perfectiores rationes contrahentes, ratione quarum præciſsè unum dicitur perfectius ens alio.

His rationibus, & benè ut dixi, Paſqualig. loc. cit. impugnat allatum dicendi modum, ſed qua conſequentia non video, quia & ipſe poſteà in eadem ſect. num. 11. ſuam proponens explicationem in eundem prorſus dicendi modum incidit, dum inquit veritatem ſecundùm ſuam rationem formalem eſſe æqualem in omnibus rebus, itaut non habeat gradus, aut inæqualitatem, quia unaquæque res eſt perfecto modo commenſurata cum idæa divina, in quo ſecundum ipſum conſiſtit formalis ratio veritatis, & ad ſummum, inquit, materialiter poſſe rem unam eſſe magis veram, quam aliam, adeout inæqualitas omnis ſe teneat non ex parte veritatis formaliter, ſed tantùm ex parte entis, quod veritate afficitur; idem etiam proximè anteà docuerat diſput. 66. ſect. 4. num. 7. ubi ait in veritate formaliter accepta omnes res eſſe æquales, quia non una magis, quam altera, divinæ conformatur idææ, in veritate autem materialiter accepta, nimirum in illo eſſe; quod verum eſt, inæqualiter ſe habere, quia participant eſſe cum diverſa menſura perfectionis; & hoc pacto ait Ariſt. procedere, dum ait loc. cit. unumquodque ita ſe habere ſecundum veritatem, ſicut ſe habet ſecundum eſſe. Jam vides hunc Auctorem eundem prorſus dicendi modum amplecti, quem anteà rejecerat, atque ideò data opera ejus rationes adduxi, & approbavi, quibus eum impugnat, ut conſtet nedum ſibi contradicere, ſed etiam ſemetipſum in eadem prorſus diſp. & ſect. impugnare, ſecumque luctari, unde nec alias rationes præter ſuas, quas contra Averſam congerit, producere decrevi, ſatis enim per illas convincitur, & impugnatur.

188 Subdit nihilominus alium modum hic Auctor, quo ſecundùm rationem formalem veritatis poteſt aliquid dici magis verum, quam alterum, & hoc eſt ſi magis, & minus accipiatur, prout importat non quidem inæqualitatem graduum, ſed excellentiæ, contingit enim veritatem aliquam eſſe altera excellentiorem ſecundum ipſam rationem veritatis, ſic veritas per fidem revelata eſt excellentioris ordinis, quam veritas ſcientiæ, & præcipua ratio, ob quam aliquid dicitur excellentioris veritatis, eſt, quia tale verum ſit cauſa veritatis cæterorum, ſicut prima principia in genere diſcurſus ſunt prima cauſa veritatis concluſionum, & ideò dicuntur in tali genere omnium magis vera, quam concluſiones, hoc eſt, excellentioris veritatis; & hunc inquit eſſe ſenſum Ariſtot. citato 2. Metaph. text. 4. ibi enim univerſaliter loquitur de quocunque quod in aliquo genere ſit cauſa cæterorum, & de hoc dicit, quod in illo genere ſit minimè tale, & magis tale, quam cætera; hoc autem illi convenit, quia in illo genere exercet rationem primæ cauſæ reſpectu cæterorum, quod importat quandam majorem excellentiam ſuprà cætera, quæ debent reduci in ipſum, ut in principium. Sed quamvis hic ſit unus ex legitimis modis, quibus unum dici poteſt magis verum alio, ideſt excellentioris veritatis, quatenus independentis, ut ſtatim ex Scoti expoſitione ſubiiciam, falſum tamen eſt hunc eſſe præciſum modum aſſignandi inæqualitatem in ratione formali veritatis ipſarum rerum, & hanc præcisè fuiſſe ab Ariſtot. loc. cit. intentam, non autem inæqualitatem ſecundum gradus; nam ex verbis ipſius textus, & præſertim ex exemplo ignis, quod adducit, evidens eſt aſſignare voluiſſe inæqualitatem in veritate rerum, nedum ſecundum excellentiam, ſed etiam ſecundum intenſionem graduum, inquit enim, *unumquodque verò idipſum maximè aliorum eſt, ſecundùm quod aliis univocatio ineſt, ut putà ignis calidiſſimus, dicimus etenim cæteris hic eſt caliditatis cauſa, quare veriſſimum etiam eſt id, quod poſterioribus, ut vera ſint, cauſa eſt*, ſanè cum ex hoc quod ignis eſt cauſa caliditatis cæterorum, infert ipſum eſſe præ cæteris calidiſſimum, non intelligit ſolùm de prælatione excellentiæ, ſed etiam intenſionis, ut ſatis de ſe conſtat, ergo cum ex hoc infert, veriſſimum etiam eſſe id, quod poſterioribus, ut vera ſint, cauſa eſt, intelligit nedum quoad excellentiam veritatis, ſed etiam quoad intenſionem, alioquin paritas non teneret in omnibus, & tamen Ariſt. argumentum in tali paritate fundatur, quod quemadmodum ignis ideò eſt calidiſſimus, quia eſt cauſa caliditatis aliorum, ita veriſſimum debet eſſę id, quod eſt cauſa veritatis cæterorum; & quando etiam ex hoc intenderet ſolùm Ariſtot. inæqualitatem quoad excellentiam, adhuc tamen ex alio capite ibi inducit inæqualitatem etiam quoad intenſionem, ut mox dicam.

189 Tertiò itaque dicendum dari inæqualitatem in veritate rerum, nedum quoad excellentiam, ſed etiam quoad intenſionem graduum, & ſecundum ipſam formalem rationem veritatis. Ita colligitur ex Doctore ſuper præfatum Ariſtot. textum, & alibi, ubi eundem explicat textum, ut quæſt. 21. de Anima §. *ſed quod ſit*, & 1. diſt. 8. quæſt. 3. §. *Reſpondetur*; & poteſt id variis modis ſuaderi, & explicari, in primis Scotus ipſę 2. Metaph. in expoſitione illius tex. 4. in ſecundo notabili ita rem explicat; veritas eſt paſſio entis, ideò ſequitur eſſe rei proportionabiliter, & idcircò concludit Philoſophus ex prædictis; quod quia ea, quæ poſſunt eſſe aliis cauſa eſſendi, vera ſunt maximè vera, ſequitur, quod unumquodque eo modo, quo habet eſſe, habeat etiam veritatem ut ea, quorum eſſe eſt ſempiternum, ſit etiam veritas ſempiterna; & quorum eſſe non eſt ſemper, nec veritas eſt ſemper, & quorum eſſe habet cauſam, ſimiliter veritas habet cauſam, & quorum non, non, quia etiam veritas in intellectu oritur ex veritate in re, idcircò ſicut res habet eſſe, ſic etiam eſt apta nata verè cognoſci, ut ſic ſemper ab ipſo eſſe rei oriatur conformitas veritatis, ſive in re, ſive in intellectu, quare benè dicit Philoſophus, quod unumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad veritatem, ita Scot. loc. cit. eodem ferè modo in eum textum loquitur Alenſis, dicens, quod ſuper hoc fundatur ratio Ariſt. in hoc textu, probat enim, quod hæc inferiora non ſunt veriſſima, quia quandoque ſunt, & quandoque non ſunt, & quæ quandoque non ſunt, non habent veritatem; niſi propter naturam poſſibilitatis, quæ autem ſeparata ſunt, veriſſima ſunt, quia ſemper ſunt, ſemper autem eſſe oritur ex natura neceſſitatis; & ſic etiam explicat D. Thomas illum textum, duplici ratione quædam eſſe aliis veriora, uno modo magis verè dici, quæ ſunt cauſa veritatis aliorum, alio modo illa, quæ ſunt magis neceſſaria, & minus variabilia, & illa eſſe maximè vera, quæ ſunt prorſus neceſſaria. Conſtat itaque hos Doctor. ex mente Ariſt. aſſignare inæqualitatem in ipſa formali ratione veritatis rerum, nedum quoad gradum excellentiæ, ſed etiam quoad gradum intenſionis; ait enim Ariſtot. ex duplici capite poſſe unam rem dici alia veriorem, primò quia una eſt cauſa veritatis alterius, unde dicit *quare veriſſimum etiam eſt id, quod poſterioribus, ut vera ſint, cauſa eſt*, deinde quia in gradu eſſendi una eſt perfectior altera, unde concludit, *ſicut ſecundum eſſe unumquodque ſe habet, ita ſecundum veritatem*, & ſic ex ordine cauſæ, & effectus accipit inæqualitatem veritatis rerum quoad excellentiam, & ex ordine perfectionis inter res ipſas ſumit inæqualitatem etiam quoad intenſionem, ſicut enim res eſt perfectior alia in entitate, ita etiam in veritate quoad rationem formalem veritatis.

190 At reſpondet Paſqualig. cit. num. 10. quod neceſſitas eſſendi, & immutabilitas non ſunt ratio veritatis, & ideò ab ipſis non poſſe res denominari magis veras, & quod deſumere denominationem veri ab immutabilitate, aut neceſſitate eſſendi, idem eſt, ac ſi denominatio calidi deſumeretur à ſapore, aut denominatio albi à frigiditate. Sed planè ineptius loqui non poterat, quia veritas fundatur præſertim in neceſſitate, & immutabilitate rei, ut fusè Doctor oſtendit 1. diſt. 3. quæſt. 4. loquens de ſinceris veritatibus, & hac potiſſimùm de cauſa Ariſt. 1. Poſt cap. 2. vult ſcientiam, quæ eſt veriſſima, eſſe de objecto neceſſario, & immutabili; immo ratione talis neceſſitatis, & immutabilitatis, vult D. Auguſt. ſolùm in divina mente ſinceras veritates dignoſci, unde lib. 12. Confeſs. cap. 25. ait *ambo videmus verum eſſe, quod dicis, & ambo videmus verum eſſe, quod dico, ubi quaſò id videmus? nec ego utique in te, nec tu in me, ſed ambo in ipſa, quæ ſupra mentes noſtras eſt, incommutabili veritate*, non ergo impertinens eſt neceſſitas, & immutabilitas objecti ad veritatem, ſicut ſapor ad denominationem calidi, aut frigus ad denominationem albi, ut infert Paſqualig. & ex hoc capite auſpicari poſſe inæqualitatem veritatis rerum etiam quoad intenſionem fatetur Averſa loc. cit.

Deinde idipſum explicari poteſt ex doctrina, quam dedi de cognitione comprehenſiva diſput. 6. de Anim. quæſt. 12. ex Scoto 3. diſt. 14. quæſt. 1. itaut inæqualitas veritatis in rebus etiam quoad intenſionem accipiatur ex parte cognoſcibilitatis rerum; entia namque quo ſunt perfectioris entitatis, perfectioris quoque ſunt intelligibilitatis, unde Deus cùm ſit perfectiſſimum in genere entis, dicitur quoque infinitos habere intelligibilitatis gradus, ex quo ibi deducebamus tunc tantum cognitionem alicujus objecti eſſe comprehenſivam, cum illud exprimit, & attingit ſecundùm omnes gradus cognoſcibilitatis ejus, & illum tantùm intellectum eſſe alicujus objecti comprehenſivum, cujus tanta eſt perfectio in intel-

intellectivitate, quanta eſt perfectio, vel intelligibilitas objecti, ut Doctor declarat loc. cit. 3. diſt. 14. quæſt. 1. ad 2. cum igitur veritas rei aliud non ſit, quam ejuſdem intelligibilitas, ſicut eſt, ſi dantur gradus in rerum intelligibilitate, ſequitur neceſſariò dari quoque debere in earundem veritate, ſed dantur gradus in intelligibilitate, ergo dantur quoque in veritate; quod vero dentur gradus in rerum intelligibilitate, ſatis eſt de ſe evidens, tum quia dantur gradus in entitate, cùm una ſit alia perfectior in eſſendo, ergo & in intelligibilitate, tum quia ſi omnes eſſent æquè intelligibiles, tunc quodlibet objectum poſſet à quocunque intellectu comprehendi, datur ergo inæqualitas in rerum intelligibilitate, & conſequenter in veritate, non tantùm quoad excellentiam, ſed etiam quoad intenſionem.

191 Sed contra hunc explicandi modum inæqualitatem veritatis in rebus etiam quoad intenſionem inſtant Paſqual. & Averſa loc. cit. quia cum dicitur rem perfectiorem eſſe majoris intelligibilitatis, atque ideò ſuaptè natura poſtulare, ut perfectiori cognitione attingatur, præſertim ad hoc, ut comprehendi dicatur, vel ſermo eſt de perfectione eſſentiali, ac intrinſeca cognitionis, vel de accidentali dumtaxat nimirum intenſiva; ſi dicatur primum, ſic certe eo ipſo cognitio eſt eſſentialiter, & intrinſecè perfectior, quod tendit in objectum eſſentialiter perfectius, nihil ergo aliud eſſet dicere, objectum eſſe magis verum; ſive magis, & perfectius cognoſcibile, niſi eſſe in ſe magis perfectum; & omnis cognitio attingens tale objectum jam haberet talem gradum perfectionis conſiſtentem in ipſo ordine ad objectum, & quem exigit ipſum objectum, atque adeò eſſet comprehenſio ipſius objecti, quod eſt falſum. Tum quia, ut arguit Paſqualig. quamvis creſcente objecti perfectione creſcat perfectio materialis cognitionis, non tamen creſcit perfectio formalis in ratione cognitionis, immò fieri poteſt, ut ſit imperfectior, ſic cognitio intuitiva lapidis perfectior eſt, quam abſtractiva, qua cognoſcitur Angelus, licet objectum ſit minus perfectum, ſi verò ſit ſermo de perfectione intenſiva, liquidò conſtat id eſſe falſum, quia objectum imperfectius, ut creatura, poteſt intenſiori cognitione attingi, quam Deus, & prorſus vanum eſt dicere tale objectum exigere cognitionem tam intenſam, aliud magis, aut minus intenſam. Confirmat hoc Paſqualig. quia etiam hoc admiſſo, non adhuc ex eo, quod perfectius objectum exigeret attingi perfectiori cognitione, ſequeretur magis, & minus in veritate, nam quod cognitio ſit magis, vel minus perfecta, non ſequitur quod ſit magis, vel minus vera, veritas enim cognitionis conſiſtit in commenſuratione ipſius cum objecto, hæc autem commenſuratio æqualis eſt tam in cognitione perfectiori, quam in minus perfecta, quæ etiam minus perfecta ſi vera eſt, perfectè debet commenſurari cum objecto.

192 Reſpond. hæc, & ſimilia argumenta procedere ex doctrina Scoti de comprehenſione non benè ab Adverſariis percepta; cum ergo dicitur res perfectior, ut comprehendatur, perfectiori cognitione attingi debere, & adeò perfecta, ut exprimere eam valeat quoad omnes gradus intelligibilitatis ejus, non utique id intelligitur de perfectione accidentali quoad intenſionem, ut dictum eſt diſput. 6. de Anima loc. cit. num. 344. quia cognitio minus adæquans intelligibilitatem objecti poteſt interdum intenſior eſſe alia magis illam adæquante, ut actus opinionis de aliquo objecto poteſt eſſe intenſior actu ſcientiæ, qui abſque dubio à toto genere intelligibilitatem objecti magis adæquat; ſed intelligi debet de perfectione eſſentiali, & intrinſeca; cùm id improbatur, dicendum ex Doctore quolib. 13. art. 3. duplicem perfectionem eſſentialem in cognitione diſtingui debere, unam extrinſecam, quæ ab objecto deſumitur, quatenus actus ſolent extrinſecè, & manifeſtativè ex objectis diſtingui, & ſpecificari ex Doctore ibidem, & nos latè docuimus diſput. 2. de Anim. quæſt. 4. alteram intrinſecam, quæ ex propria, & eſſentiali differentia ipſiuſmet actus attenditur; qua data diſtinctione ad primam improbationem dicimus verum eſſe, quod cognitio eo eſt eſſentialiter perfectior, quo eſt perfectioris objecti, loquendo de perfectione eſſentiali extrinſeca, ac objectiva, non tamen de intrinſeca, & formali in genere cognitionis, & ideò non ſequitur, quòd eo ipſo, quod cognitio attingit aliquod objectum, ſit etiam comprehenſio illius, nam ad hoc ut cognitio ſit objecti comprehenſiva, non ſufficit, quod utcunque illud attingat, ſed illud attingere debet ſecundum omnes gradus cognoſcibilitatis ejus, & illud exprimere perfectè, & diſtinctè, adeout ſit perfectiſſima cognitio etiam in genere cognitionis, quod nimirum ſit diſtincta, & non confuſa, intuitiva, & non abſtractiva; hæc enim eſt perfectio eſſentialis, & intrinſeca eſſentialiter ad cognitionem requiſita in genere cognitionis ad hoc, ut ſit comprehenſio; quod etiam tenentur dicere Adverſarii, ut cognitionem comprehenſivam diſtinguant à non comprehenſiva, alioquin ſi omnis perfectio eſſentialis cognitionis deſumitur ex objecto contra ipſos quoque argumentum urgebit, quod eo ipſo, quod aliqua cognitio tendit in aliquod objectum, erit ipſius comprehenſio. Et per hoc idem patet ad aliam impugnationem Paſqualig. probat enim ſolùm cognitionem intuitivam lapidis in genere cognitionis eſſe eſſentialiter perfectiorem notitia abſtractiva de Angelo, licèt hæc ſit perfectior illa perfectione extrinſeca, & objectiva, quatenus eſt de perfectiori objecto, quæ quidem dici poteſt eſſentialis, quatenus ſpecificatio actuum ex objectis eſt à priori, non autem à poſteriori, ac veluti accidentalis. Ad Confirm. ejuſdem negatur conſequentia cum ejus probatione, quia enim veritas non eſt ſolùm commenſuratio extenſiva, ſed etiam intenſiva cum ſubjecto, adeòut repræſentet illud, & ſicuti eſt, & quantùm repræſentabile eſt, ideo admittit latitudinem quandam, ut poſſit ſuſcipere magis, & minus, ut latè explicatum eſt diſput. 10. Log. quæſt. 2. art. 4. verſus finem, unde falſum eſt, commenſurationem illam eſſe æqualem tam in cognitione perfectiori, quam in minus perfecta, & quod etiam minus perfecta, ſi vera eſt, perfectè debeat commenſurari cum objecto, poteſt enim adhuc eſſe vera, etiamſi non ſit omninò eidem commenſurata: neque hinc ſequitur, eſſe cognitionem falſam, ſed tantùm minus veram, aliter idem argumentum fieri quoque poſſet de actu præciſivo, quia non explicat omnes formalitates, quæ ſunt in objecto à parte rei, & conſequenter non eſt ei omninò commenſuratus, ut loc. cit. in Log. dicebamus.

193 Denique alio adhuc modo, & quidem omnibus evidentiori, explicari poteſt inæqualis veritas in rebus etiam quoad intenſionem, eo quia veritas rerum in hoc conſiſtit, ut unaquæque aliquo pacto nata ſit ſe manifeſtare cuicunque intellectui, ut loquitur Doctor 6. Metaph. quæſt. 3. ſed ſic eſt, quod non omnes res natæ ſunt ſe manifeſtare æqualiter, ergo non omnes ſunt in veritate æquales; Probatur minor, quia ut conſtat ex dictis diſp. 6. de Anim. quæſt. 6. quædam res ſunt adeò exiguæ entitatis, ut potentiam movere non valeant ad ſui cognitionem, ideſt notitiam ſuam in ea comproducere, ſed ſolum terminare, qua de cauſa dicuntur objecta præciſè terminativa, non verò motiva, & tales cenſeri ſolent eſſe relationes, aliæ verò ſunt adeò perfectæ entitatis, ut non ſolùm terminare valeant ſui notitiam, ſed etiam phyſicè cum ipſa potentia concurrunt partialiter ad eam pariendam, qua ratione dicuntur ut objecta intellectus, nedum terminativa, ſed etiam motiva; cùm igitur una res ſit magis ſui manifeſtativa, quam altera, & tantò magis manifeſtativa, quantò eſt in entitate perfectior, conſequens eſt, ut una ſit verior altera, nam veritas in tali manifeſtativitate conſiſtit. Confirm. quia quemadmodum ſe habent ſenſibilia ad ſenſum, ita intelligibilia ad intellectum, ſed non omnia ſenſibilia ſunt æqualis ſenſibilitatis, quia unum objectum natum eſt fortius movere ſenſum ſui ſpeciem in illum imprimendo, quam aliud, unus enim color validius ſenſum movet, quam aliud in eadem approximatione, & unus ſonus auditum immutat vehementius alio, ergo nec omnia intelligibilia ſunt æqualis intelligibilitatis; cùm igitur veritas rei aliud non ſit, quam ejuſdem intelligibilitas, ſicut eſt, ſequitur evidenter, quod ſi res in intelligibilitate ſuſcipiunt magis, & minus, ſic etiam in veritate. Et in hunc modum videtur inæqualitatem veritatis in rebus declaraſſe Alenſis 6. Metaph. in expoſitione tex. 4. dum ait, quod ſicut ſe habet aliquid ad eſſe, ſic ſe habet ad verum eſſe, ita quod unumquodque ſicut fortiori aſpectu aſpicit eſſe, ſic verum eſſe, & quod debiliori aſpectu aſpicit eſſe, & verum eſſe.

QUÆSTIO VIII.

Quid ſit falſitas, quo pacto ſit in rebus, & veritati opponatur.

194 Poſt veritatem agere ſolent de falſitate, ut iſtius cognita natura adhuc veritatis ſtatus, & conditio magis eniteat, cùm oppoſita juxtà ſe poſita magis eluceſcant; tria autem dubia continet propoſita quæſtio ex dictis breviter reſolvenda; & quidem primum dubium ſpectans ad quid eſt falſitatis omnes reſolvunt juxta ſtatuta de ratione formali veritatis; unde Thomiſtæ reponentes rationem formalem veritatis tranſcendentalis in conformitate rei ad propriam idæam, quam habet in divina mente, conſequenter falſitatem conſiſtere volunt in aliquo defectu conformitatis ad divinas idæas, quod quidem vario modo explicant, ut eſt videre apud Molin. 1. part. quæſt. 17. diſput. unic. Paſqualig. tom. 2. diſp. 70. ſect. 3. alioſque Thomiſtas. Alii verò communiter, qui dicebant veritatem rei conſiſtere in conformitate rei ad intellectum, ſeu in intelligibilitate rei, ſicut eſt, ideſt quod talis ſit à parte rei, qualis apparet, & qualem ſe manifeſtat, conſequenter hìc dicunt falſitatem conſiſtere in hoc, quod res non ſit talis qualis apparet, ita Recentiores omnes ſupracitati q. 6. & præſertim Hurtad. diſp. 7. Met. ſec. 2. Ariag. diſ. 1. Met. ſec. 5. ſubſec. 3. Ovvied. contr. 3. Met. punc. 3. Meuriſſ. ex noſtris lib. 2. ſuæ Met. cap. 3. q. 7. & alii paſſim.

195 Et hæc poſterior ſententia conſequenter ad dicta ſuperius de veritate abſque dubio tenenda eſt, quam in terminis tradidit Doctor 6. Met. q. 3. §. *reſpondeo, quod ſuperius inchoando*, in hæc verba, falſum dicit carentiam talitatis, quale apparet, ita quod principale in ſignificato ejus non eſt non apparere, quale eſt, quia tunc ſi quid eſſet, & ſine omni apparentia eſſet falſum; nec apparere, quale non eſt, quia tunc eſſet falſitas formaliter poſitio, non privatio, ſed falſum dicit materialiter apparere, & formaliter carere talitate, quale videtur; & hæc non intelligendo per talitatem ſimilitudinem, nam nihil eſt ſimile ſibi, & ita nihil eſſet verum; ſimiliter ſi Sortes appareret Plato, Sortes eſſet verus Plato, quia tunc appareret talis, qualis eſt, hoc eſt ſimilis, quia Sortes eſt ſimilis Platoni; ſed per tale, quale intelligitur identitas, verum enim eſt, quod Sortes eſt talis, qualis eſt, licet & ſimile dicatur tale, quale eſt, igitur falſum eſt, quod caret identitate

titate, ad id, quod apparet eſſe, & falſitas eſt non identitas entis entis, ut manifeſtati ad ens, ut declarans, ſive apparens; ita Doctor loc. cit. quibus verbis breviter declarat tum materiale, tum formale veritatis, ait enim formaliter conſiſtere in negatione identitatis cum eo, quod apparet eſſe, & materialiter in apparentia, & ſimilitudine annexa, & ſic etiam loquitur Alenſis 5. Metaph. qu. 1. in tex. 34. dicens, quod ſicut veritas eſt in re ex hoc, quod eſt apta videri, ſicut eſt, ita falſitas huic oppoſita eſt ex hoc, quod ipſa res eſt apta videri aliud, quam ſit, unde concludit, quod falſitas duo comprehendit, primum eſt ipſa non entitas, ſecundum eſt ipſa aptitudo ad videri, quod non eſt. Unde conſtat ad integram falſi ſignificationem conſtituendam non ſufficere negationem illius talitatis, ſed ulterius requiri apparentiam ob accidentia rei unius ſimilia accidentibus alterius, ob quam ſimilitudinem una judicatur eſſe altera, qua de cauſa lapis, vel arbor licèt in ſe fundet negationem hominis veri, vel auri, ſicut oricalchum, & homo marmoreus, non tamen dicitur falſum, aurum vel falſus homo, ſicut illa, quia non habet apparentiam, vel ſimilitudinem hominis aut auri velut illa, fundatam in ſimilibus accidentibus hominis, & auri; hancque doctrinam ad declarandam falſitatis naturam communiter adducunt Recentiores ſupracit. & ex noſtris præſertim Poncius, nemo tamen ex eis Doctorem memorat, qui eam in terminis tradidit. Addunt alii, & non inconſultò, hanc apparentiam, & ſimilitudinem rei ad aliam, quam eſſe apparet, debere eſſe probabilem, nam ſi abſque ulla probabilitate fundaret illam falſam cognitionem, error judicii, ſeu falſitas tota tribueretur intellectui cognoſcenti, & non objecto cognito; ut enim notat Ovviedus cum omne ens ex ſe ſit aptum fundare veram ſui cognitionem ſuaptè natura, neceſſe eſt aliquid ſpeciale reperiri in eo, quod dicitur falſum, movens intellectum ad judicium illud erroneum, hoc autem erit ſimilitudo cum alio ente, cum quo confunditur, qualem habet oricalchum cum auro, & hac de cauſa oricalchum dicimus eſſe falſum aurum. Et hunc modum etiam falſitatem explicuit D. Thom. 1. p. qu. 17. art. 1.

196 Quamvis autem falſum varias habeat acceptiones, falſum enim appellare ſolemus, quod non eſt juxta regulas artis, ut dicam poſteà, ac etiam mendacia falſa; quia important objectum falſæ enunciationis; falſum tamen in prædeclarata acceptione eſt illud propriè, quod opponitur veritati tranſcendentali, quod probatur tum auctoritate, tum ratione; primò quidem auctoritate Ariſt. 5. Metaph. 34. ubi quatuor aſſignat falſitatis modos, quorum primi duo ſe tenent ex parte rei, alii vero ex parte cognitionis, primus modus falſitatis contingit in eo, quod non eſt, ſive actu non ſit, ſive non poſſit eſſe, iuxta quem modum falſitatis omne impoſſibile erit falſum, quia nedum non eſt, ſed nec etiam eſſe poteſt; alter modus falſitatis adhuc ſe tenens ex parte rei contingit in eo, quod quidem eſt, ſed aliter apparet, quam ſit, licet autem hìc ſecundus falſitatis modus contingat in eo, quod eſt, adhuc tamen ſecundum rationem falſitatis formalem reducitur ad non ens, quatenus intantum importat falſitatem, inquantum non eſt id, quod apparet; ecce Ariſt. verba, *alio verò* (nempè modo falſa dicuntur) *quæcunque ſunt quidem entia, apta tamen natura ſunt apparere aut non qualia ſunt, aut quæ non ſunt, ut umbra pictura, & inſomnia, hæc enim ſunt quidem aliquid, ſed non ſunt ea, quorum faciunt imaginationem* ergo falſum ex mente Ariſt. ut opponitur vero tranſcendenti dicitur illud, quod apparet aliter, quam ſit in re. Dices potius per primum modum explicari debere falſitatem, ut opponitur veritati tranſcendenti, quoniam ille modus univerſalior eſt, ac veluti tranſcendentaliter ſe habet, importat enim negationem entis, quæ directè, & univerſaliter opponitur enti, at ſecundus modus importat negationem talitatis entis, atque ideò eſt modus magis determinatus falſitatis, non autem tranſcendens, & univerſaliſſimus, qualis eſt, quem non hic inquirimus. Contra, immò ſecundus modus valdè aptior eſt ad explicandam falſitatem oppoſitam vero tranſcendenti, quia ut notat Doctor in eum textum, hic ſecundus modus proprius eſt falſitatis incomplexæ, quæ directè opponitur veritati tranſcendenti, ubi primus modus indifferens eſt ad res complexas, & incomplexas, illum enim explicat Ariſt. per hoc, quod non componitur, aut quod impoſſibile ſit componi, quemadmodum dicitur diametrum eſſe commenſurabilem, aut te ſedere. Tum quia primus ille veritatis modus, ut etiam rebus incomplexis applicatur, non opponitur veritati in ea acceptione, juxta quam ponitur entis paſſio, ſed in alia acceptione, qua accipi ſolet pro ipſa entitate rei, ac etiam pro negatione entis ficti, & non entis: at ſecundus modus propriè opponitur veritati, ut eſt paſſio entis, hæc enim importat aptitudinem, quam res habet, ut ſe manifeſtet, ſicut eſt, & ſic è contra falſitas importat aptitudinem, quam res habet, ut appareat, ac ſe manifeſtet aliter, quam ſit, ob ſimilitudinem accidentium cum alia re. Tum quia eſto hìc ſecundus modus falſitatis in particulari acceptus explicet determinatam rationem falſitatis, ut in oricalcho falſitatem auri, & in homine picto falſitatem hominis, tamen accipiendo falſum in univerſali pro eo, quod apparet id, quod non eſt, & fundat, vel fundare poteſt veram cognitionem ſui, non explicat rationem determinatam falſitatis, ſed in communi, ut opponitur vero tranſcendenti, quod aptum eſt intelligi, ſicut eſt. Tum tandem, quia juxta primum modum falſitatis ab Ariſt. aſſignatum non diceretur falſum, niſi id, quod non eſt, tamen multa dicuntur falſa falſitate tranſcendenti, quæ ſunt in rerum natura, ut falſus homo, falſum aurum; verum tamen eſt, quod quia hæc, & alia hujus generis falſa dicuntur, non quatenus ſunt aliquid in ſe, ſed quatenus apparent id, quod non eſt, & ratio falſitatis formaliter in tali negatione conſiſtit, ideò ſecundus modus reduci poteſt ad primum, quatenus intantum importat falſitatem formaliter, inquantum non eſt id, quod apparet, unde hac ratione dici poteſt formalitatem falſitatis explicari etiam per primum modum ab Ariſt. aſſignatum, plenius tamen explicari per ſecundum, quia in ſecundo explicatur etiam materiale falſitatis, nimirum apparentia, & veriſimilitudo.

Conf. noſtra ſententia etiam auctoritate D. Auguſt. lib. 2. ſoliloquii nam cap. 9. poſtquam varios modos rejecerat explicandi falſitatem in rebus, proprium tandem proponens placitum inquit, *video tentatis quantum potuimus, omnibus rebus non remanſiſſe, quod falſum jure dicatur, niſi, quod aut ſe fingit eſſe, quod non eſt, aut omninò eſſe tendit, & non eſt*. Et ſic etiam declarare proſequitur rationem falſitatis cap. 6. his verbis, *dicimus falſam arborem, quam pictam videmus, & falſam faciem, quæ de ſpeculo redditur, & falſum turrium motum navigantibus, falſamque infractionem remi ob nihil aliud, niſi quia veriſimilia ſunt*, & rurſus id ſæpius inculcet inferius cap. 15. ubi frequentius repetit illud eſſe falſum, quod ad ſimilitudinem alicujus accommodatum eſt, & quod habet ad verum nonnullam imitationem.

197 Denique duplici via probat Alenſis loc. cit. falſitatem, quæ eſt in rebus, propriè explicari per ſecundum illum modum ab Ariſtot. aſſignatum, primo probat ex oppoſitione, quæ eſt inter verum, & falſum, oppoſita namque oppoſitis rationibus conſtituuntur, & explicantur, ſicut ergo verum dicitur, quod fundat, vel fundare poteſt cognitionem, qua cognoſcitur, ſicut eſt, ita falſum dicetur illud, quod fundat, vel fundare poteſt cognitionem illius, quod non eſt. Deinde id evidentius probat ex eo, quod non omnis non entitas facit falſitatem propriè dictam, ut hìc de ea loquimur, ex hoc enim, quod aſinus non eſt homo, & ex hoc, quod non habet perfectionem hominis, ex hoc, inquit, non eſt falſitas in aſino; ex hoc enim quod res non conſequitur aliquam perfectionem, quam non eſt apta conſequi, ex hoc nulla falſitas eſt in ea, quælibet ergo res in ſe aliqua eſſentia eſt, & per conſequens aliqua veritas, & ſicut eſſentia eſt major, & minor in uno, & in alio, ita & veritas; ex hoc tamen quod una eſſentia non eſt alia, ex hoc falſitas non eſt in eſſentia, ſed ex hoc quod hæc eſſentia non eſt illa, & ex hoc quod apta nata eſt in ſe videri illam eſſe, ſive videatur, ſive non; itaquod falſitas duo comprehendit, primum eſt ipſa non entitas, ſecundum eſt ipſa aptitudo ad videri, quod non eſt, ita Alenſis loc. cit. Quod totum probatur etiam ex communi uſu loquendi, nam aurum falſum dicitur, quod cum non ſit aurum, auri tamen ſimilitudinem refert, adeòut diſſimilitudo de facili nequeat diſcerni, & è contra ſtamnum non dicimus falſum aurum, ſed falſum argentum, quia non auri, ſed argenti ſimilitudinem refert, ergo falſam ultra non rei entitatem involvit ejuſdem rei apparentiam, & ſimilitudinem, atque ideò melius explicatur falſitas per ſecundum modum ab Ariſt. aſſignatum, quam per primum. Accedit, quod ſicut verum tranſcendentale explicatur per ordinem ad intellectum, ſic etiam conſentaneum eſt falſum ei oppoſitum explicari per ordinem ad eundem intellectum, qui deceptus accidentalibus ſeu conjecturis probabilibus ex parte objecti ſe tenentibus de illo aliter judicat, ac ſit; unde deducitur falſum dari dumtaxat comparatione intellectus creati, quia cognitio falſa formatur ob accidentia rei unius ſimilia accidentibus alterius, ob quam ſimilitudinem altera judicatur eſſe altera, quod contingere nequit in ordine ad intellectum divinum.

Sed dices, falſitatem ſic explicatam non opponi tranſcendentali veritati, immò potius cum ea conſiſtere, nam oricalchum eſt tranſcendentaliter verum, cum ſit ens; & tamen in eo reperitur falſitas auri ſic explicata; ergo hæc non eſt falſitas, quæ opponitur veritati entis, vel idem prorſus ens erit ſimul, & ſemel verum, & falſum tranſcendentaliter, quod eſt impoſſibile. Reſpondeo, quod licèt non opponatur veritati tranſcendentali illius rei, in qua reperitur, opponitur tamen veritati tranſcendenti illius rei, cujus ſpeciem refert, & cujus eſſe falſò imitatur, unde falſitas in oricalcho reperta non opponitur veritati oricalchi, ſed veritati ipſius auri, nam licet ſit verum oricalchum, non tamen eſt verum, ſed falſum, & ſimulatum aurum, atque ideò negatur conſequentia.

198 Circa ſecundum dubium, quo pacto falſitas reperiatur in rebus, Suarez diſp. 9. Metaph. ſect. 1. num. 8. & Hurtad. loc. cit. docent in rebus nullam ſecundum ſe reperire falſitatem, & ad ſummum in eis aſſignari poſſe per ſolam denominationem extrinſecam à falſa intellectus exiſtimatione de rebus ipſis; quod probat Hurtad. quia oricalchum v. gr. eſt verum oricalchum, & fundat veram cognitionem ſui; illud autem non eſſe aurum, & eſſe ſimile auro, non facit illud falſum, ſed diſtinctum ab auro, & illi ſimile at in diſtinctione unius rei ab alia, & ſimilitudine nulla eſt falſitas. Probat deinde Suarez quia ſi res dicerentur falſæ, aut id eſſet ex actuali diſformitate ad intellectum, aut ex aptitudinali; non primum, quia licèt etiam illud falſum ſit, quod aliter ſe habet, quam appareat nobis, falſitas tamen illa non eſt formaliter in re, ſed in intellectu noſtro rem apprehendente aliter, quam ſit, quæ quidem res, quantum eſt ex ſe, vera eſt, & nata talem ſui æſtima-